

NÁRODNÍ HOSPODÁŘ

J. Vrba:

Francouzská měnová reforma poučením pro nás.

Dnem 1. července t. r. vstoupil ve Francii v platnost nový měnový zákon, definující frank jako $65\frac{1}{2}$ mg zlata jakosti 900 tisícín. Stará, úctyhodná jednotka zanikla takto po pozvolném, čtrnáct let trvajícím rozkladu. Její umírání začalo ihned po vyhlášení války r. 1914, kdy zlaté mince zmizely do punčoch francouzských venkovanů, jejichž národohospodářský instinkt vyplývající z pudu po zachování majetku ukázal se býti správnější nežli názory četných theoretiků. Když bankovky Banque de France přestaly býti pokázkami na rezervovaný kov, když totiž byl vyhlášen jejich nucený oběh, ta tam byla zlatost franku. Systémem mezispojenceckých úvěrů držel se však kurs franku, jehož vratkost projevila se teprve počínaje březnem 1919. Kritická chvíle nastala v červenci 1926, kdy frank poklesl až na pouhou desetinu své předválečné hodnoty. Nebezpečí inflace a hospodářského rozvratu, pro který poválečná Evropa poskytla tolik tragických příkladů, mobilisovalo všechny hospodářské síly národa a tak se Banque de France podařilo frank stabilisovati.

Stejně jako u nás mnoho lidí má za to, že koruna dnešní a koruna předválečná jest jedno a totéž, vládne podobný klam též ve Francii, ostatně podporovaný tu i tam právní fikcí. Poněvadž nový frank má $\frac{1}{5}$ (přesně počítáno o něco více) zlatého obsahu jednotky předválečné, mluví se o amputování čtyř pětín hodnoty. Ve skutečnosti nestalo se nic takového. 1. července stejně jako po něm platí se stejnými penězi jako před stabilisací, takže pro široké publikum nenastalo vlastně žádných změn. Postupně budou ovšem zaváděny nové mince, prozatím v dohledné době jenom stříbrné. Poněvadž stabilisační kurs neliší se prakticky od kursů v poslední době znamenáných, nelze od něho očekávat ani žádných přesunů v úrovni cenové. Po celých 18 měsících (od 23./12. 1926) stabilisovala Banque de France kursy devis tím, že neutralisovala působení zákona nabídky a poptávky. Byla-li velká nabídka cizích devis, přebírala je, nedostávalo-li se cizozemských platidel, sáhla do vlastních zásob, jež byly — dle mého názoru jsou ještě i nyní — jakousi regulující nádrží.

Stabilisační zákon ustanovil zlato regulátorem měny. Banque de France jest povinna kupovati žlutý kov za cenu 15,267 franků za kilogram jakosti 900/1000. Platí tudíž pro platební styk s Francií opět zlatové body, t. j. kurs devisy nemůže trvale stoupnouti nad mincovní paritu plus náklady dopravy a úrokovou ztrátu, která kolísá dle vzdálenosti zúčastněných zemí. Obdobně jest tomu v případě opačném, kde však nutno náklady

dopravy a úrokovou ztrátu odečísti. Dle toho mluvíme o vývozním a dovozním bodě zlatovém. V bývalém Rakousko-Uhersku činila před válkou tato přírážka nebo srážka pro výpočet bodu zlatového za předpokladu 4% úroku ztrátového:

na Paříž	4.05 ⁰ / ₁₀₀
na Berlín	4.27 ⁰ / ₁₀₀
na Londýn	5.56 ⁰ / ₁₀₀

Na základě toho možno tvrditi, že hranice kolísání franku jsou nyní theoreticky širší nežli byly před zákonnou stabilisací. Zní to do jisté míry paradoxně, leč jest tomu tak. V praxi ovšem třeba počítati s tím, že Banque de France nespustí ihned svá ochranná křídla z devis. trhu francouzského. Jako další doklad svého tvrzení uvedl bych dokonalé »přišpendlení« dolaru na kursu 33.75 Národní bankou československou. Takovouto absolutní stabilitu nelze zlatovými body získati. Poznámka tato konstatuje však prostě skutečnost a výsledek a nechce se nikterak pouštěti do diskuse o hospodářské hodnotě a předpokladech obou systémů, stejně jako se z rámce tohoto revuálního článku vymyká podrobný rozbor již zmíněných a ještě jiných novot stabilisačního zákona francouzského. Proto chci se soustřediti na věc, kterou pokládám pro naše poměry za nejdůležitější: myslím na výši měnové jednotky.

Francie rozhodla se pro jednotku nižší nežli na př. Německo nebo naši sousedé, kteří vybudovali nové jednotky na rozvalinách dřívějších měnových systémů. Francie nenásledovala příkladu Belgie, která stažením 5 franků utvořila 1 belgu, nýbrž prostě přijala a uzákonila přítomný stav. Nový frank má právě takovou hodnotu jako měl starý. I dříve bylo možno oklikou přes dolar opatřiti si zlato a to stejné množství jako nyní. Cena stabilisace spočívá však v tom, že položila pevný základ celému hospodářskému životu. Snílkové, kteří se domnívali, že jejich renty budou opět někdy zníti na zlato, musí se smířiti s tvrdou skutečností. Ostatně zlatý balvan, který by se vrácením franku ke staré paritě stal jejich majetkem, byl by zároveň náhrobkem francouzského hospodářství. Obchod a průmysl může počítati na dále s frankem jako pevnou veličinou a může škrtnouti ze své kalkulace všechny aleatorní momenty, jež plynou z neustálené měny. V tom leží pravá cena stabilisace.

Leč vraťme se opět k výši měnové jednotky. Kovová parita nového franku jest 25.52 v poměru k dolaru a 124.21 v poměru k anglické libře. Běříme-li za základ poměr 33.75 Kč rovná se 1 \$, jest 1,32249 Kč rovno novému franku. Jinými slovy frank jest o $\frac{1}{5}$ větší nežli Kč a Kč opět o $\frac{1}{4}$ menší nežli frank. Rozdíl nikterak značný. Poincaré jistě dlouho přemýšlel a radil se s prvými finančními odborníky, takže uzákoněnou výši franku můžeme považovati za něco trvalého a nový důkaz životaschopnosti měnových jednotek prakticky stejně výše, neboť vyhovuje-li Francii frank, proč by nám nevyhovovala koruna?

Stoupenci vyšší měnové jednotky tvrdí, že jednodu-

chým násobením (pět nebo deseti) dosáhli bychom pohodlně vyšší peněžní jednotky, jež by odpovídala přibližně hodnotám před válkou obvyklým. Tímto prostým opatřením, jež by nebylo než pouhou lineární operací, by se prý ničeho nezměnilo. Naopak by se lidem strhlo s očí bělmo vysokých důchodů a tím zvýšil smysl pro spořivost. Kdo má ve spořitelně Kč 10.000, měl by pouze 1000 sokolů (na jméno nezáleží). Dluhy a ceny by se rovněž dělily deseti. Úředník, který bral na prvního plat 2000 Kč, musil by se přirozeně spokojiti taktéž s $\frac{1}{10}$ počtu nových měnových jednotek.

Nelze neuznati, že vysoká peněžní jednotka podporuje spoření, avšak všechny dosavadní zkušenosti ukazují, že spořivost závisí do značné míry a rozhodně více než od výše měnové jednotky, od osobní povahy jednotlivců, jejich výdělkových možností, jakož i hospodářských poměrů vůbec. Je-li měna stabilisovaná, spoří se bez ohledu na to, je-li jednotka vysoká neb nízká. Nejlepším dokladem jest vzrůst vkladů u našich bank, spořitelen a záložen.

Ti, kdož přejí si prostě znásobiti Kč a zavésti takto vyšší jednotku, přehlížejí působení takovéto operace na ceny. Mechanismus tvoření cen jest mnohem složitější, citlivější a jemnější nežli předpokládají. Jest známou skutečností, že v zemích s vysokou peněžní jednotkou jest celková cenová úroveň vždy vyšší nežli ve státech s měnovou jednotkou nižší. Každý, kdo procestoval několik zemí s různými měnovými jednotkami, tvrzení toto potvrdí. Obzvláště markantní rozdíly existovaly v roce 1925, kdy celá řada předmětů a služeb stála ve Francii a Švýcarsku nominálně stejně, ačkoliv frank švýcarský byl několikrát vyšší francouzského.

Méně jest již známo, že počítání s vysokou jednotkou není také vždy právě pohodlné. Angličané počítají jen velmi neradi na $\frac{1}{2}$ penny a proto se ceny v drobném obchodě zaokrouhlují na celé penny, dle druhu podniku i na six pence na př. v lepších restauracích.

Též u nás bychom se zaokrouhlování nevyhnuli. Pokoj, který dnes stojí 375 Kč, nestál by $37\frac{1}{2}$ nové jednotky. Spíše jest jisto, že pronajímatel stanovil by již ze zvyku cenu 40 sokolů. Podobně by tomu bylo s předměty denní potřeby. Šálek kávy, který dnes stojí 2.30 Kč, nestál by 0.23, nýbrž určitě aspoň 0.25 nové měnové jednotky. Vzhledem k stoupající cenové hladině, o které — uvede-li se jednou v pohyb — nelze říci, kdy a kde se zastaví, nezbylo by osobám s fixním platem nic jiného, nežli klásti nové požadavky. Zvýšení mezd projevilo by se opět v cenách a konečným výsledkem byl by vzestup výrobních nákladů našeho průmyslu a oslabení jeho konkurenční schopnosti. Násobení pěti nebo deseti nebylo by tudíž pouhou početní operací.

Uvážíme-li jisté ztráty, jež by se s mathematickou jistotou dostavily a postihly především náš průmysl a osoby na pevné příjmy odkázané a položíme-li naproti nim plus takového znásobení, jež spatřuje se především ve zvýšení spořivosti, nemůžeme ubrániti se poznámce, že taková reforma byla by velmi riskantní a k tomu zbytečnou, neboť by prospěla vlastně pouze těm, kdož by si zaokrouhlením nebo všelijak jinak zastřeným způsobem dovedli zajistiti vyšší důchod. Kromě toho jest Kč tak dobře zavedena, její spojitost s dobou dřívější jest patrna i ve jménu, zkušenosti s ní nabyté jsou pak takové, že rozhodně není potřeba činiti nějaké pokusy, jež by se mohly špatně vyplatiti a dosavadní

zdravý hospodářský vývoj našeho státu zpomaliti, ne-li dokonce ohroziti.

I když z různých důvodů dříve nebo později budeme musiti »připnouti« Kč ke zlatu, není žádného důvodu její hodnotu zvětšovati nebo měniti. Učiníme nejlépe, když budeme následovati příkladu Francie, neboť naše koruna, postavena na zlatý základ, nebude státi — aspoň theoreticky — v ničem za ostatními měnami světovými.

ŽIVOT A INSTITUCE

A ještě na adresu soudních zpravodajů.

»...a pádným vývodům známého pražského obhájce Dra X. podařilo se přesvědčiti soud o tom, že jeho mandantka pí. Vonásková se urážlivých výroků nedopustila, v důsledku čehož ji soud obžaloby sprostil.«

I.

Čtete to jistě také téměř denně v novinách. Jméno »známého« pana obhájce doznává při tom obměny celkem jen potud, že jednou je to pan Dr. B., podruhé pan Dr. M. U lékaři se tomu říká šarlatánství, mezi advokáty pro to dosud nebyl pravý výraz nalezen. Že jde při tom o hrubé porušování stavovské povinnosti, která zavazuje advokáta, aby se zdržel jakékoliv reklamy, je konečně vnitřní věcí stavu advokátského a jeho komory. Není účelem této poznámky rozmnožovati řady těch, kteří po léta volají (ostatně zcela marně) advokátní komoru na pomoc. Zajímají nás tu spíše noviny, které podobné referáty ze soudní síně otiskují a jmenovitě způsob, jakým se podobné zprávy do nich dostávají. Širší veřejnosti není totiž naprosto známo, že tu nejde o pouhé referování o tom, co se u soudů děje, nýbrž že jde v podstatě o pouhou reklamu, někdy více někdy méně placenou, při níž vlastní obsah referátu je věcí daleko podřadnější. Bylo by také velmi často prací naprosto marnou pátrati, u kterého soudu a kdy byla některá z těch velevtipných historek — při níž důmysl »známého« obhájce slavil takové triumfy — projednávána. Zjistilo by se namnoze zcela bezpečně, že žádný ze soudů tohoto světa neměl nikdy vůbec čest zabývati se znamenitým případem pí. Vonáskové, a že důmyslné kroky, které při něm podnikl »známý« obhájce, odpovídají skutečnosti asi jako Verneových Dvacet tisíc mil pod mořem. To by ovšem byla stránka při celé věci nejméně škodlivá přes to, že »známý« obhájce z nedostatku vhodného materiálu pouští do novin někdy historie přímo trapně hloupé a všední. Nebylo by dokonce nutno nějak zvláště se rozčilovati ani pokud jde o večerníkové limonády, které určité advokátní kanceláře dodávají pánům soudním referentům hotové takořka přímo do sazárén jmenovitě v okurkové sezoně nebo po skončení klepetářovských monstre-procesů. Jde tu více méně o pouhé úsluhy, honorované nejvýše nabídnutím cigarety na chodbě trestního soudu nebo poklepáním na rameno. Svůj prospěch mají ovšem obě strany: pan referent má soudní síň do příštího večerníku a »známý« obhájce má o jeden inserát zadarmo více. Věc začíná ovšem býti vážnější, uvážíme-li důsled-

ky této spekulace. Jak bylo již zmíněno, širšímu čtenářstvu není známo zákulisí celého toho směnného obchůdku mezi »známým« obhájcem a soudním zpravodajem. Kromě toho, jak známo, styk s trestními soudy dovede připravit i jinak rozšafné lidi o nutnou dávku chladné rozvahy. Výsledek toho pak je ten, že v okamžiku nouze utíká se valná část lidí (jmenovitě z venkova) k tomu obhájci, o němž jejich večerník pje ob den nadšené hymny a od něhož v důsledku toho jedině očekávají spásu. Není pak divu, že kanceláře těchto »známých« obhájců vůči hledě vzrůstají, samozřejmě na újmu obhájců slušných, kteří nemají tolik smělosti, aby si sami obstarali svoji chválu v novinách. Blahodárný vliv novinářských referátů projeví se na konec u »známého« obhájce nejmarkantněji ve formě vyleštěné limousiny, která všem na odiv civí denně s bezvadně oblečeným, závažným šoférem před branami trestního soudu. Ovšem, že veškeré tyto okolnosti vykonají také svůj vliv na palmární účty »známého« obhájce, který po vzoru ostatních, slavných specialistů si přece dá svůj věhlas dobře zaplatiti. A publikum platí bez reptání papírovou slávu »známého« obhájce, aniž je sto posouditi jeho skutečné schopnosti. Panuje přímo jakási pověra, že objeví-li se delikvent v průvodu některého »známého« obhájce, má to jakýsi magický vliv na soudce. Málokdo si uvědomí, že máme ještě bohudík soudce, kteří dovedou jasně lišiti hranou komedii od vážné obhajoby a že často publiku imponující gesto obhájcovo má v očích soudců účinek zcela opačný. Snobism Elieotů v tomto směru je přímo neuvěřitelný.

Vraťme se však k otázce poměru »známého« obhájce a soudního referenta. Dosud zmínili jsme se toliko o honorářích cigaretových. Bohužel nelze zůstatí jen při tom. Je dnes již veřejným tajemstvím v kruzích advokátních i žurnalistických, že určití advokáti za uveřejnění svých chvalozpěvů platí a to zcela pravidelně a velmi slušně. Tím není řečeno, že honorář musí zníti na peníze, je ho možno odvésti také ve formě naturální. Tak na př. přenechání výše zmíněné limousiny »známého« pana obhájce k nedělním výletům pana soudního zpravodaje včetně gratis benzínu, oleje a šoféra není formou zcela neobvyklou, aniž by to ovšem bylo formou jedinou.

V novější době přišli pak konečně »známí« obhájci na způsob nejjednodušší. Vycházejíce z bezpečného poznatku, že všecka moc vychází z politických stran, jimž patří téměř veškerý náš tisk, prostě se organisovali a to zásadně jen u stran vládnoucích slušným počtem mandátů a rozšířeným tiskem. V tom směru těší se zvláštní přízni strana agrární. Docílili tím toho, že zprávy do soudní síně nejsou nuceni tak draze vykupovati. Strana se již sama postará o to, aby význam »známého« obhájce-straníka byl v tisku strany náležitě oceněn.

II.

Mannesmann-Koburské horní a hutní závody v Trnavě vedou konkureční boj s firmou »Temper«, jejímž majitelem jest bývalý poslanec Pelikán. Obě firmy vyrábějí totiž kamna stejného typu, a háček je v tom, že p. Pelikán obviňuje Mannesmann-Koburské závody, že mu jeho kamna napodobily. Tedy celkem velmi všední historie, které však loni odhlasovaný zákon proti nekalé soutěži vtiskl potud nový ráz, že obě firmy, dovolávajíce se jeho ochrany, podaly na sebe, případně na své representanty vzájemně celou řadu t. zv. »zadržovacích a odstraňova-

cích« žalob. Až potud bylo by vše v pořádku, neboť postupu obou sporných stran nelze po této stránce ničeho vytknouti. Pan Pelikán chopil se však kromě toho ještě dalšího prostředku, aby svého odpůrce potřel, a to prostředku, který nelze považovati již tak úplně za fair. Bývalý pan poslanec, využívaje zcela patrně svých známostí mezi žurnalisty, uveřejňuje totiž čas od času zprávy o průběhu procesu, které — nehledíc k tomu, že jsou namnoze právnícky zcela nesprávné a po stránce skutkové zkreslené — jsou jmenovitě až naivně tendenční. Jejich účelem jest vykonávati vliv na veřejnost, která se tentokráte o tento civilní spor, jenž jest v podstatě prvním svého druhu, mimořádně trochu zajímá.

Nechceme bráti p. Pelikánovi jeho pevně přesvědčení, že jeho dobrá věc zvítězí, a chápeme snad také jeho snahu vyložití své stanovisko širší veřejnosti třeba i za cenu hmotných obětí. Divíme se však, že tomuto tiskovému, čistě soukromému konkurenčnímu zápasu popřávají dlouhé sloupce, nota bene způsobem krajně neobjektivním, noviny a revue, které si činí nárok, aby byly pokládány za seriosní. Vzbuzuje již dokonce velmi málo sympatií, zdůrazňuje-li p. Pelikán při této čistě obchodní záležitosti český ráz své firmy oproti závodům Mannesmann-Koburským, které jsou podnikem německým. Je výhradně na soudech, aby o věci vyslovily svůj názor. Činí-li tak již předem noviny a revue, vydávají se namnoze velmi ošklivému podezření, že nejde o pouhou úsluhu.

B. Markalous:

Kluby a jejich anglická tradice.

II.

Před devadesáti lety měli také pěstní zápasníci svůj vlastní klub, jménem »D u f f y C l u b«, který se scházel v »Castle Tavern« (hradní krčma) v Holbornu a byl udržován dvěma slavnými boxery: Tomem Belcherem a Tomem Springem. Stěny dlouhého sálu byly polepeny obrazy vynikajících boxerů, mezi nimiž byli Jackson, Dutch Sam, Gregson, Cribb, Gullev, Randall a mnoho jiných.

Existovalo také mnoho klubů s podivnými jmény. Addison, když mluví o klubech své doby, uvádí jména, která byla asi jen přezdívkami, jako »M u m C l u b« (klub mlčenlivých), »U g l y C l u b« (klub ošklivých). Skutečně doloženy jsou podivné kluby jako »L y i n g C l u b« (klub lhářů), »H u m b u g s« (klub podvodníků), »S a m s o n i c S o c i e t y«, »S o c i e t y o f B u c k s« (spolek kozlů), »P u r l D r i n k e r s« (píjáci hořkého piva), »S o c i e t y o f P i l g r i m s« (spolek poutníků). »G r e a t B o t t l e C l u b« (klub velké láhve); aristokratický: »J e n e s a i s q u o i C l u b«, jehož členy byli princ z Walesu, vévoda z Yorku, vévodové z Norfolku, z Clarence, z Orleansu, z Bedfordu a jiné znamenité osobnosti, pak »T h e S o n s o f t h e T h a m e s S o c i e t y«, »B l u e S t o c k i n g C l u b« (klub modré punčochy), »N o P a y N o L i q u o r C l u b« (bez peněz žádné pítí), kde bylo zvykem, že každý nový člen, když zaplatil jeden šilink vstupného, musil nositi celý první večer svého členství na hlavě klobouk v podobě hrnce a připíjeti všem členům z pozlaceného poháru.

Jeden z prvních klubů byl »O c t o b e r C l u b«, sklá-

dající se asi ze 150 toryů, hlavně venkovských členů parlamentu. Jiný zvláštní klub v osmnáctém století byl »Golden Fleece Club«, jehož členové si dávali lichotivá jména jako Sir Timothy Addlepat (hlupák), Sir Nimmy Sneer (posměváček), Sir Talkative Doolittle (tlachal, který málo pracuje), Sir Skinny Fretwell (hubený otrhanec), Sir Pay-little (pán, který málo platí) a podobně. Snad nejvýstřednější ze všech byl klub »Everlasting« (věčný), který, jako moderní Brook Club v New Yorku, byl otevřen po celý rok ve dne v noci a členové jeho se střídali jako hlídky na moři.

Jak asi vypadaly tyto staré kluby, můžeme si představit podle starobylého klubu Prattova, který je dosud v ulici sv. Jakuba. Po schodech se kráčí do kuchyně, kde na otevřeném ohništi hoří oheň, nábytek je staromodní, na stěnách visí staré tisky a obrazy, na římsách u krbu jsou vlysy v klasickém slohu, které tam byly přeneseny asi z nějakého starého zámku. Ve všech místnostech jsou skříně s vycpanými rybami a ptáky — a tyto vycpané ptáky, parohy, rytiny, kožešiny a lovecké trofeje spatříš i v dnešních moderních klubech, třeba v Savage Clubu, kam mne uvedl Paul Selver a kde jsem byl dočasným hostem-členem po dobu svého loňského pobytu v Londýně. Tyto zohla nemoderní dekorace dávají ovšem místnostem v novodobém londýnském paláci útulnost starých zámeckých pokojů.

Nejzajímavější ze starých klubů byla »Sublime Society of Beefsteaks« (Vznešená beefsteaková společnost), založená r. 1735 Richem, slavným komikem divadla v Covent Garden. Skládala se původně z dvacetičtyř členů, kterýžto počet později vzrostl. Tato společnost měla mnohé zvláštní zvyky. Její správu vedl president, vice-president, biskup, soudce a podomek. Meetingy tohoto klubu byly v místnostech divadla Covent Garden; předsedal president klubu, který musel přísně dbáti, aby se zachovávaly klubovní formality, od pořadu přípitků až k nejdůležitějším rozhodnutím. Když v nejmenším zanedbal svou povinnost, byl hlasitým křikem napomínán. Za jeho židli visely dva klobouky, jeden třírohý a druhý klubovní, s pérem. Jakmile bylo proneseno nějaké rozhodnutí, musil si president nasadit klobouk s pérem a hned ho zase odložit. Mimo to musil zpívat píseň dne, ať uměl nebo ne. Vicepresidentem byl nejstarší člen klubu, který vykonával rozkazy presidentovy, však bez vlastní zodpovědnosti. »Biskup« zpíval modlitby před jídlem a po něm. Nejdůležitější úřad byl »recorder« (soudce), který napomínal každého, kdo by někoho skutečně nebo jen imaginárně urazil a který nově příchozím členům dával jméno a funkci. Posledním úředníkem byl »boots« (podomek, sluha), který byl také volen z členů klubu. Jeho úkolem bylo nalévat víno a vlastnoručně ho nosit ze sklepa. Nikdo nebyl vyňat z povinnosti zastávat tento úřad a běda tomu, kdo by se mu chtěl vyhnout. Nebyla to služba nejpříjemnější, neboť jeho soudruzi poroučeli mu jít do sklepa pro víno se zlomyslnou radostí, právě ve chvílích, kdy byla před něho postavena mísa čerstvých beefsteaků — však ani vévodu ze Sussexu a z Leistru tento úřad neminul. Porušil-li některý člen klubovní ustanovení a kázeň, byl na místě, bez milosti, potrestán. Zabalen do bílé plachty a pokárán soudcem, který proslovil řeč o jeho přestupku. Na to byl odnesen na dvůr dvěma druhy, nesoucími halapartny, za nimiž šel

třetí s vytaseným mečem. Po jisté době směl zase zasednouti ke stolu. Často se stalo, že citlivější lidé se po takovém trestu vzdali členství. Večere se konaly společně, v sobotu. Každý člen si směl přivést jednoho hosta, chtěl-li si přivést druhého, mohl tak učiniti na cizí jméno. Hosté nebyli podrobováni klubovním zvykům, nemusili ani pít víc, než jim bylo příjemno; jedna sklenice byla povinná, ale mohla to být i sklenice vody. Ani ke zpěvu nebyli nuceni. Jediné přípitky byly i pro hosty povinné. Mohl připíjeti nač chtěl, na ženu, na dítě, na jakoukoliv vlastnost — ale obyčejně, v devíti případech z desíti, zmatený host pronesl — jediný, zakázaný přípitek: »Na zdraví vznešeného beefsteakového klubu!« Členové byli za své hosty odpovědni, hlavně jim bylo dáno na srozuměnou, že cokoliv se sběhne mezi zdmi klubu, nemá se vynášet na veřejnost. Jednou zpozoroval president klubu, že si přítomný redaktor »Literary Gazette« dělá poznámky z vtípného hovoru, který se právě vedl. Obrátil se k němu a pravil k němu:

Ne fidos inter amicos
sit qui dicta foras eliminet.

»Jerdane,« dodal, »rozuměl jste?«

»Rozuměl jsem jenom »sit« (anglicky sedte) a myslím, že to dělám,« odpověděl redaktor.

První a poslední sobotu v saisoně byly schůzky soukromé, bez hostů. Projednávaly se finanční a jiné záležitosti klubu. Každý člen platil za oběd 5 šilinků a za hosta 10 šilinků a pět pencí. Členský příspěvek byl do roku 1849 26 liber pět šilinků, později byl zmenšen na 10 liber, které se zplácely půlletně po pěti librách. Po zrušení divadla v Covent Garden, kde se klub po sedmdesát let scházel, přestěhoval se do kavárny Bedfordovy, kde zůstal až do vybudování universitního divadla r. 1809, kde mu byla vyhrazena zvláštní místnost. Ale divadlo vyhořelo a klub se stěhoval zpátky do Bedfordovy kavárny, až roku 1838 se stěhoval do nového universitního divadla, kde pro něj bylo vystavěno několik sálů v gotickém slohu. Strop i stěny byly pokryty malbami a hlavní ozdobou jídelny byl starobylý rožeň, který byl vytažen ze zřícenin divadla v Covent Garden. Když se otevřely široké dveře, bylo z jídelny viděti skrze veliké mříže do kuchyně, kde hořel oheň a připravovaly se beefsteaky. Kdo se chtěl stát členem klubu, musel být napřed nejméně dvakrát pozván jako host, aby se zjistilo, není-li žádné závady pro jeho zvolení, tkvící v jeho osobních vlastnostech. Zařízení opravdu velmi užitečné a společenskému klubu k prospěchu. Vždyť hlásí se často o členství osoby zcela bezúhonné, pracovníci veřejní, uznání a přece společensky jsou těžko stravitelní, jdou, jak se říká, »na nervy«, působí, nechtěně rozkladně, rozladují způsobem, jak pronášejí své názory, aniž by si toho sami byli vědomi, gentlemani, kteří vnášejí do klubu hospodské způsoby a trivialní manýry, všechno bona fide, osoby nervosní, popudlivé, hysterické atd. Klub »Sublime Society of Beefsteaks« chránil se — jako výstřední klub — tím více, aby v jeho členstvo nevníkla nevhodná osoba. Činil tak při všem vážném úmyslu, formou žertovných obřadů připomínajících pasování člena v zednářských ložích. Kandidát, jenž byl dobře prozkoumán, jehož společenské postavení a osobní vlastnosti vyhovovaly, účastnil se oběda. Po jeho skončení odešel do vedlejší míst-

nosti, kde byl pro něho připraven punč a portské víno. Na to mu byli zavázány oči a byl přiveden zpět do jídelny, provázen biskupem s nasazenou mitrou, který držel knihu, v níž byla napsána přísaha, že bude dodržovati klubovní ustanovení. Po levici šel jiný člen s vytaseným mečem. Vzadu následovali halapartníci. Všichni byli oblečeni do různých a výstředních krojů, které dříve byly součástí divadelní garderoby v Covent Garden.

Hodnost členství byla udělována soudcem, který v polovážné, poloveselé řeči zdůraznil pravý bratrský duch a úplnou rovnost členů Beefsteakového klubu, která se však nesmí zvrhnouti v nevhodnou důvěrnost, volnost vtípů a žertů, jež se nesmí stát osobními. Nový člen musí pěstovat kamarádství, spojené s dokonalým chováním. Hlavně byla požadována od nového člena úplná diskretnost a mlčelivost o tom, co se v klubu děje nebo mluví. Na to byla přečtena tato přísaha:

Budete se účastniti pilně schůzí, budete nestraně hlasovati a poslušně se podrobíte našim zákonům a pravidlům.

Budete podporovati naši důstojnost, hájiti naše zájmy a chovati se vždy jako důstojný člen této vznešené společnosti. Pak bude dobrý kus hovězího a svoboda vaší odměnou.

To bylo čteno věta za větou a kandidát členství musel opakovat. Po posledních slovech měl políbiti knihu, ale ta byla rychle zaměněna za kus hovězího masa, takže nový člen políbil maso a to velmi důkladně, neboť mu jeho soudruzi ještě hlavu přistrčili. Na to byla mu z očí odstraněna páska a byl slavnostně uveden ke stolu.

Úřad sluhu zastával obyčejně kuchař a o jednom z nich se vypravuje, že byl klubu tak oddán, že se před svou smrtí dal donésti do klubu, aby ještě uviděl své bývalé působiště, které tolik miloval. Velkým příznivcem beefsteakového klubu byl vévoda z Norfolk-u. Velmi miloval dlouhé vyseďávání a vypil za večer veliké množství vína, které mu nijak nesloužilo. Ke konci takového večera zůstával seděti ve svém křesle bez jakýchkoliv známek opilosti, bez hnutí, tělesně skleslý. Pak požádal někoho, aby třikrát zazvonil. Na to znamení přišli sluhové s nosítky, zhotovenými ze řemenů, naložili ho a odnesli domů na lože. Vše se dalo v úplném tichu a pořádku. Nejoblíbenějším členem byl Charles Morris, který obveseloval celý klub svým vtípem a zpěvem. Nic mu nemohlo zabrániti, aby se účastnil klubovních schůzí, i když mu bylo již osmdesát let. »Ať zemře kdykoliv, zemře jako mladík,« říkalo se o něm. Když mu bylo osmdesátšest let, rozloučil se s klubem, však čtyři roky po tom přišel zas. Při té příležitosti byl mu darován stříbrný pohár, který byl — právě nedávno — z klubu ukraden.

Během času různé formality »Vznešeného Beefsteakového klubu« zastaraly. Ačkoliv byly provedeny různé změny, klub se už neudržel. Byl rozpuštěn r. 1869 a jeho majetek byl prodán. Nejvýznamnější památky z pozůstalosti tohoto slavného klubu byly: dubový stůl, u kterého se jedlo, klobouk předsedy, biskupská mitra a rožeň — tyto památky má nyní White Club. Potom židle, na jejichž zadní straně byl vyryt rožeň, znak a iniciálka každého člena, dále portréty členů, odznak presidentský v podobě stříbrného rožně, dva hnědé kameninové džbány se stříbrnou

publicí, krásný lovecký nůž s rytinami a figurami na držadle, slavné to dílo Benvenuto Celliniho, oválná tabatěrka ze slonoviny, dřevěná lžice s vyřezávaným držadlem, pár halaparten, emailová číše pro punč, uvnitř i zevně vyzdobená květy, postavami i motýli — mimo to poháry, mísy, stříbrné vidličky a jiné památky. Mnohé z nich má nyní »Beefsteak Club«. Jeden čas nosili členové jakousi uniformu, skládající se z modrého kabátu a žluté vesty s mosaznými knoflíky, které měly nápis: »Beef and Liberty« (hovězí a svoboda). Tentýž nápis byl vyryt na prstenech členů klubu.

S Beefsteak-Clubem byl v těsném spojení klub »A d Libitum«, jehož hesla byla poněkud jemnější a vkusnější. Zprávy o tomto klubu se nezachovaly.

Dnešní »Beefsteak Club« — méně společenský než jeho předchůdce — vznikl roku 1876 a scházel se původně v Toole Theatre, dnes má vlastní budovu v Green Street. Členů není mnoho a skládají se většinou z politiků, literátů a herců. Otevřen je pouze odpoledne. Klubovní místnost je dlouhý sál vyzdobený obrazy Hogarthovými a Whistlerovými; tento malíř byl také členem. Klub má velmi mnoho stříbrného nádobí, neboť je zvykem, aby každý nový člen daroval stříbrnou mísu, příbor a jiné nádobí. Nejcennějším kusem je džbán ze zlata, na němž jsou napsána jména těch členů, kteří se účastnili burské války. Tradici bývalého beefsteakového klubu zachovávají tím, že zasedají u jednoho dlouhého stolu, místo u několika menších, jako je zvykem v jiných klubech.

Také na venkově byly beefsteakové kluby a některé z nich se dodnes udržely, jako »Chelmsfordský Beefsteak Club«, založený r. 1768. Členem tohoto klubu byl také admirál Johnson, bývalý námořní kadet, který ošetřoval umírajícího Nelsona na palubě Victory. Za jeho dob udržoval se tento zvyk: když se některému členu přihodilo to neštěstí, že se mu narodila dvojčata, musil darovati každému členu klubu spodky z jelenice. I jinak byli členové pokutováni: při svém sňatku, při narození dítěte, při přestěhování museli platiti několik lahví vína.

Jiný beefsteakový klub byl v Cambridge, členy byli většinou příslušníci university. Tento klub dochovával přesně starobylé zvyky a jeho obědy byly věrnou kopií obědů sportsmanů z osmnáctého století. Členů bylo pouze pět, ale počet hostů mohl být libovolný. Nosili modrý cutaway s mosaznými knoflíky a žlutou vestu; na přeskách byla vyryta volská hlava. Oběd byl z několika chodů různě upraveného hovězího masa a pilo se pouze pivo. Zpívaly se staré písně a pronášely se tradiční přípitky. Obědy bývaly konány v »Red Lion Inn (hospoda u červeného lva) jejíž majitel byl nejlepším znalcem všech zvyků a tradic. Klub byl majetníkem nádobí v ceně 1500 liber a jeho roční důchody byly na 200 liber ročně.

Podobný klub »Tribute« (věrní modří), jehož členové nosili kroje z osmnáctého století a bílé paruky, ale cena tohoto kostýmu odradila mnohé od vstupu do tohoto klubu, také pak to, že bylo zvykem, aby každý nový člen při svém vstupu vypil jedním douškem láhev claretu.

Jiný venkovský klub, proslulý podivínstvím, byl »Hole in the Wall« (díra ve zdi) na počátku devatenáctého století v Norwichi. Zde zneuznaný básník a překladatel Apuleiova románu, »Amor a Psyche«,

Hudson, oslňoval svou sčtlostí, zde William Taylor zahalen v kouř své dýmky, s plnou hlavou metafysiky, své oblíbené, německé filosofie, ohromoval společnost paradoxními závěry — dokazuje, na příklad, na základě chemické analýzy barev a jejich vlivu na strukturu organismu, že původní lidé byli zelení.

Jednu dobu byl v Edinburghu klub zvaný »Soaping Club« (mýdlový klub), jehož heslo bylo: »Každý ať si namydlí své vlastní vousy« — to znamená, každý ať se chová podle své nálady. V témže městě byl »Viscera Club« (klub vnitřnosti), jehož členové pojíдали k obědu pouze vnitřnosti zvířat, jako ledviny, játra a drážtky.

Také jednotlivé farnosti měly své kluby. Dodnes trvá klub u kostela sv. Markéty ve Westminsteru, který chová v svém archivu cennou kroniku v podobě stříbrné skříňky, na kterou byly postupně rytý obrazy z dějin Anglie.

»Zlatou, starou ulicí všech klubů a hospod«, byla ulice sv. Jakuba ve West Endu. Dodnes je »Boodle Club, který si zachoval svůj krásný, starý architektonický ráz. Podnes tam hosté sedají v malých, starožitných salonech u stolků, u nichž se dříve hrálo v kostky a karty. Dříve býval klub pověstný svými rozmařilými zábavami, k nimž se shromažďovali hlavně venkovští šlechtici. Sem chodíval i slavný historik Gibbon. Klub byl zpravován tajným výborem, jehož činnost a složení zůstávalo vždy neznámé a projevovalo se jen občasnými vyhláškami, upozorňujícími na klubovní zvyklosti a tradice. Členové byli dříve vybíráni předsedou, později byli voleni hlasováním černými a bílými kuličkami. Ale i tak prý dopadla volba vždy jen po přání předsedově. Koncem minulého století odešla z tohoto klubu polovička členů s vévodou z Beaufortu v čele proto, že se mladší generace zdráhala platit stejným dílem všechno vypité víno, které pili hlavně členové starší. Předseda tohoto klubu, Mr. Gaynor, byl pravým otcem všech členů. Když přišel některý z jeho druhů do finančních nesnází, půjčil mu sumu do jakékoliv výšky. Dnes byla budova, v níž Boodle Club sídlí, zvenci přestavěna, ale uvnitř je dosud ten starobylý, čistě anglický komfort, kterým tento klub vyniká nad všechny ostatní. Do hlavní jídelny nesmí vkročit nikdo, kdo nemá večerního úboru, ale vedle je malá jídelna pro ty, kdo se z jakýchkoli příčin nemohli převléci.

Jiným klubem v ulici sv. Jakuba je »Arthur's Club«, který vznikl ze starého White Clubu. Jeho široká schodiště a pohodlný mahagonový nábytek ukazují, že byl úplně zmodernisován. Dříve byla zde čokoládovna Whitova a prodej lístků k různým zábavám. Že se tomu podniku dobře dařilo, je vidět z toho, jak vdova po Whitovi postupně zvyšovala své tituly: nejdříve se podpisovala Widow (vdova) White, pak Mrs. White a konečně Madam White. Úměrně také se zvyšovala vznešenost jejího domu a výběr jeho návštěvníků. Společnost byla tu pak tak exklusivní, že obyčejní lidé tam vůbec neměli přístupu.

Dnešní »Whit's Club« vznikl spojením »Young and Old Club«, které se přestěhovaly do »Velkého domu« v Jakubské ulici. Zde se shromažďovali náruživí hráči šachů, kostek, lurče a whistu. Památnou partii whistu sehráli tu čtyři slavní hráči, kteří usedli k hracímu stolku v pondělí večer, hráli celou noc, celé úterý a zase celou noc a rozešli se až ve středu v jedenáct

dopoledne a to jen proto, že jeden z hráčů musil jít na pohřeb. Jeden hráč vyhrál při této partii 30.000 liber. Roku 1811 bylo tu zřízeno velké arkýřové okno, které bylo tehdy velkou novinkou londýnského West Endu. Za ním sedali nejvznešenější návštěvníci, aby viděli a byli viděni od všech chodců z ulice. Cítili se při tom tak povzneseni nad ostatní smrtelníky, že jednou kterýsi šlechtic pravil svému věřiteli, upomínajícímu o splacení dluhu: »Vždyť jsem vám již zaplatil.« »Jak to?« podivil se věřitel. »Když jsem seděl u Whita za oknem a vy jste šel kolem, zeptal jsem se vás, jak se máte!«

Jednou bylo u Whita organisováno dinner, při němž měl ten, kdo vymyslí nejnákladnější jídlo, jísti zadarmo. Vyhrál to jistý šlechtic, který upravil sekanou z nejjemnějších malých kousků masa z ptáčích hřbetů, a spotřeboval k tomu 13 druhů ptáků, z nichž bylo sto sluk, dvacet bažantů — celkem asi tři sta ptáků. K členům klubu Whitova patřilo mnoho vznešených a zajímavých lidí; vypravuje se, že Ludvík Napoleon za svého vyhnanství v Londýně velmi toužil státi se členem — ale jeho přání se však nikdy nesplnilo.

Klub ten byl několikrát obnovován, než dostal nynější podobu. Nejdříve nešťastně, kdy byly s nevkusem odstraněny a nahrazeny různě staré dekorace; před dvěma léty bylo přistavěno patro a dvůr přeměněn v krytou kulečnickovou síň. Během oprav se ztratilo cenné stříbrné nádobí a některé obrazy. Také velmi vzácný starožitný nábytek byl prodán do cizích rukou. Dnes se snaží White Club získat co nejvíce zpět ze svého bývalého majetku — jako skříňku pro hlasovací kuličky, hrací soupravu atd. Od polovice 18. století bylo zvykem v tomto klubu schovávat každé číslo »Times« a »Racing Calendar« — takže před několika léty byly sklepy úplně napěchovány papírem a sbírka musila být přestěhována jinam.

Ale nechodili tam jen elegantní důstojníci, námořníci a šlechtici; White Club se může chlubit, že několikrát byl osud Anglie v rukou jeho členů, tehdy, když tam chodil slavný státník Sir Robert Walpole a jeho politický odpůrce, Williams Pulteney.

V archivu je zachována zajímavá kniha sázek, která svědčí o tom, jak byly dříve v oblibě sázky všeho druhu, veselé i vážné; na př.: Lord Monfort sází proti lordu Downovi jednu guineu proti deseti, že ujede za den 35 mil. — Lord Ravensworth se sází s lordem Monfortem o sto guineí, že se Mr. Arthur do tří roků neožení. — Mr. Rikes se sází se sirem Copleyem, že nebude v žádném londýnském klubu po dobu jednoho roku hrát karty nebo kostky. — Mr. Cavendish se sází s Mr. Brownriggem, že nezabije mouchu masařku — než půjde spát. Jednu dobu přišel do oblíby whist. Ve White klubu hrával hazardní hráč Lord Rivers, zvaný »Wellington hráčů«, který hrál o závratně vysoké sumy a jednou prý vyhrál až 100.000 liber. Ale společnost nebyla asi vždycky stejně vznešená. Podle Hogarthova ironického obrazu »Hra v karty u Whita« vidíme, že v dřívějších dobách tam chodili loupežníci s pistolemi, které jim čouhaly z kapes, čekající u ohně, až odejde ten, který nejvíce vyhrál, aby ho pak zbavili jeho peněz.

Jiný hráčský klub byl u Almacka, kde se hrálo o velké peníze. Nejnižší sázka byla od dvaceti do padesáti liber, někdy bylo na stole až 10.000 liber. Před hrou hráči svlékli vyšívávané kabáty a oblékli se v hu-

ňaté, dlouhé šaty, nebo aspoň si obrátili kabáty na ruby. Aby ušetřili rukávy, brali si krátké kožené rukávce; na ochranu očí proti světlu si brali vysoké slaměné klobouky se širokou střechou, ozdobenou stuhami a květinami. Někdy nosili také masku, aby za ní ukryli své pohnutí nebo rozčilení ze hry.

Často se staly kluby baštou různých politických stran a tu pak propuklo mezi nimi ostré nepřátelství. Tak princ z Walesu zakázal svým stoupencům r. 1789 účastnit se plesu u Whita, ježto to byl oblíbený klub státníka Williama Pitta, a dal jejich k plesu zakoupené lístky ve veřejném knihkupectví rozprodat. To byla ovšem tehdy těžká urážka a princ vrhl tak špatné světlo na svůj vlastní klub »U Brooka«, že dvorní dámy odmítly se účastnit plesu, který tento klub pořádá. Brookův klub byl původně v Pall Mall, blízko nynějšího klubu Marlborough, pak se přestěhoval do nákladné budovy v ulici sv. Jakuba. Zakladatelem byl jakýsi Skot Almack; klub míval stopadesát členů, do dneška stoupl počet na 650. S počátku měl tento klub přísná pravidla pokud šlo o placení příspěvků, takže kdo nezaplatil do určené doby, byl vyloučen. Ale tento způsob se ukázal neudržitelný a musil být zřízen zvláštní fond, odkud se bralo to, co klubu chybělo na příspěvcích od zadlužených členů.

U Brooka se obědvalo o půl páté, večerelo od jedenácti do půl jedné. V jídelně byly všechny hry zakázány pod trestem, že provinilec bude musit zaplatiti účet všech přítomných členů.

O volbě nových členů hlasovalo se od jedenácti do jedné v noci, později od tří do pěti odpoledne. Jediná černá kulička stačila k odmítnutí nového člena. Kdo by byl vstoupil do jiného klubu — mimo klub Whitův — byl ihned vyloučen. Dům, ve kterém klub sídlí, byl před dvaceti léty značně přestavěn a vybaven moderním komfortem. Ve svých pokladech chová klub hlavně památky na svou minulost. Je tu starý hrací stůl s polo-kruhovým zářezem, který tu byl udělán pro kteréhosi tělnatého člena. Starobylé malby Russelovy a Rowlandsonovy zachytily klubovní život a podoby významných členů. Vzácnou památkou je stará kniha sázek, ve které je také zaznamenáno, jak jakýsi Mr. Thynne vyhrál za poslední dva měsíce pouze 12.000 liber a opustil proto klub, aniž se na úsilovné prosby ostatních členů vrátil.

Tento klub je znám svým klidem a tichem, které čas od času bylo přerušeno různými spory mezi šlechtici, jejich přívrženci a různými stranami, zvláště po vydání Gladstonova Home Rule Bill (zákon o samosprávě). Zejména o klubovních volbách byla vzájemná nesnášlivost a mstivost vystupňována. Jednu dobu se tam soustředili také proslulí hazardní hráči, jako Sir Philip Francis, který se za svého pobytu v Kalkutě naučil tak dokonale hrát, že po návratu do Londýna byl nepřemožitelný.

Přístup do Brook klubu byl dosti těžký, neboť volba nového člena se musila dít v souhlase se všemi členy. Vypravuje se, jak slavný herec Sheridan musil užít lsti přímo cyranovské, aby se po dlouhých marných pokusech konečně dostal do klubu. Ačkoliv měl velmi vážené přímluvčí ve státníku Foxovi a princí Waleském, přece nic nemohlo pohnouti starého aristokrata George Selwyna, aby mu odpustil jeho nešlechtický původ. Sheridan dlouho, nemohl vypátrati, kdo

dává po každé do volební urny černou kuličku a kazí tak jeho volbu. Konečně pomocí svých přátel dal kuličky označiti a našel svého odpůrce v Selwynovi. Chytrý a vynalézavý Sheridan si věděl rady. Těsně nejbližší volbou odvedl Selwyna do vedlejší místnosti a začal mu vypravovat jakousi napínavou politickou aféru, která lorda velmi zajímala. Zatím se vedle provedla volba a Sheridan byl jednohlasně zvolen. Když mu číšník smluveným znamením naznačil, že je po všem, herec, právě v nejnapínavějším místě své historiky přestal, omluvil se lordovi, že musí odejít a slíbil mu, že sem pošle prince Waleského, aby mu pověděl konec. Odešel vedle, kde byl slavnostně uvítán jako člen. Princ zdržel ještě oklamaneho Selwyna, než se odbyly všechny ceremonie přijetí Sheridanova. Selwyn byl s počátku velmi rozhořčen, když poznal, jak ho Sheridan vymyšlenou historikou zdržel od voleb, však dlouho se na vtípného herce a roztomilého společníka zlobit nemohl.

Někdy se odehrávaly i v tomto neklidnějším klubu bouřlivé scény. Tak jednou vévoda z Yorku s několika kumpány vtrhl násilím ve tři hodiny ráno do klubu a začal tam tak řádit, že musel být bez ohledu na svou vznešenost násilím vsazen do nosítek a odnesen domů. Občas nabyly také spory mezi jednotlivými členy takové prudkosti, že došlo k souboji.

Mladí členové, kteří se nechtěli tak přísně podřizovat všem zvyklostem, byli staršími přísně napomínáni a trestáni; tak ctihodný farář Frederick Byng vyplisnil jednoho mladíka za to, že si dovolil venku, pod balkonem klubu, zapálit cigáro. Lze si představit, jaké bylo zděšení tohoto přísného pána, když jednou přistihl kteréhosi nového člena, kterak sedí v klubovním křesle a zouvá si boty, aby si udělal pohodlí.

V ulici sv. Jakuba jsou ještě dva jiné pozoruhodné kluby: »Thatched House« (došková chalupa) a »Cocoa-tree« (kakaový strom). V tom se scházeli hráči a aristokrati sportsmani, hlavně závodníci v koňských dostizích.

Thatched House byla s počátku malá hospůdka, která vzrostla tehdy, když se dvůr přestěhoval do ulice sv. Jakuba. Stala se hlavním hostincem ve West Endu, kam chodil princ z Walesu, Fox, Pitt a Sheridan. »Thatched House Club« brzo opustil své bývalé sídlo a přestěhoval se do nového paláce. Jeho členem byl také proslulý milovník umění George Saltin, jehož pokoje, nalézající se právě nad klubem, byly plny sbírek obrazů a uměleckých předmětů.

Vývoj anglických klubů jest tedy jednoduchý: nejprve hospoda, krčma, kavárna, kde se denně či občas schází družná, kamarádská společnost, kde je dobrá kuchyň a dobrý truňk, kde hospodský či kavárník členům společnosti obzvláště přeje a k ní jaksi sám patří. Společnost se soustřeďuje kolem jednoho významnějšího člena, který udává tón, je »kápo« společnosti, osou, předsedou volné družiny, předsedou klubu, co hostinský je hospodářským správcem klubu, správce kuchyně, sklepa a pořádku v místnosti. Společnost se ještě neuzavírá cizím nebo náhodným návštěvníkům: »Kdo přijde, ten mele.« Kruh roste, u stolu není místa a mezi společností se dostávají různé nevídané živly, lidé žvaniví, rýpalové a existence, které se neví kam zařadit, což zvláště v dobách politicky pohnutých je věc nemilá. Odtud je krok k omezení počtu

kroužku na osoby dobře známé, vzájemně se snášející, společnost jednolitou, s určitou tendencí zábavní, společenskou, literární, politickou, obchodní nebo, což je řidší, bez určitěji vyjádřených směrnic — mimo dobré jídlo a pití — a oddělení této společnosti od ostatních hostů kavárny či hospody tím, že se schází ve zvláštní místnosti, do níž nemá cizí přístup. Společnost se zařídí v této místnosti po svém, vybaví se nábytkem a zařízením z vlastních prostředků, dá si jméno, volí si funkcionáře, předsedu, pokladníka, členové mají určitý zasedací pořádek a spravují se zvláštním řádem, jak to známe u všech, i našich českých »stolových« společností. A odtud opět jest krok k pronájmu celého poschodí v nájemném domě, nebo celého domu vůbec, či vystavění domu zařízeného ke zvláštním potřebám klubu, který vzrostl na mnoho set členů, či dokonce dva, tři tisíce členů, kteří se ani osobně neznají, protože se znáti nemohou, kteří však používají klubu pro jeho komfort, pro to, že je jim ulehčena, usnadněna celá jejich životní administrativa, protože mají výhody a privilegia kolektivního celku, jichž by neměli jako jednotlivci, protože příslušnost k tomu či onomu klubu prospívá jejich práci, obchodnímu, politickému, literárnímu snažení, protože mají, kdykoliv toho potřebují blíže k určitým osobnostem, než jako nečlenové — toť jsou kladné stránky dnešních velkých klubů, které mají vlastní luxusní paláce, v nichž ovšem není už ani stopy po intimnosti někdejšího malého kavárenského stolku, »kde to bylo tak milé, protože se všichni dobře znali«. Kdyby mně bylo dobře rozuměno, řekl bych, že většina dnešních londýnských klubů jsou prvotřídní hotely, sloužící členům za ceny, které by platili v podnicích podřadnějšího řádu. V tom je, u většiny, celý jejich vtip a v hotelovém podnikání hlavní zdroj příjmů klubu. Snažit se v těchto velkopodnicích o seznamování členů a vytvoření důvěrnějšího prostředí, bylo by počínání pošetilé a zbytečné. V žádném velkém klubu nelze členům poroučeti, vést je, vychovávat ke společenské družnosti, protože klub není jeho hospodářská správa, sekretariát či výbor, klub jsou právě členové, kteří nejsou ke správné instituci klubu v poměru podřadnosti mimo ona zvláštní pravidla domácího řádu, a snad ještě lépe řečeno, ona nepsaná, mezinárodní, obecná pravidla společenské slušnosti, které ovšem zachovává dobře vychovaný a společensky rutinovaný člověk tak jako tak v jídelním voze, divadle, obchodě, redakci či ve vlastním klubu. Jsou tedy katechismy klubovních řádů velmi prosté a pročitáme-li je, podobají se jako vejce vejci, až na některá ustanovení zvláštní. Možno se pohybovat ve všech klubech anglických s jistotou a citem volnosti, přirozenosti, samozřejmosti, »jako doma«, — a tato volnost, vědomí svobody pohybu a počínání, vypěstěná v anglických klubech do krainosti, je jednou z hlavních předností těchto prostředí, která sjednocují tisíce a tisíce členů prostými, každému však potřebnými a milými věcmi fyzického pohodlí a komfortu, dokonale uspokojujícími lidskou potřebu od toho dobrého, laciného vyspání až do jídla, pití, sedění, dřímání po lunchi, čtení, informace, schůzky s přáteli, vyřízení osobních a obchodních záležitostí, korespondenci, vlastní klubovní poštu, koupele, sprchy, sporty, tanec, karty a třeba i, dejme tomu, možnost soustředěné vědecké práce, k níž klub, pokud nestačí vlastní knihovna, pomůže i opatrovat pomůcky (byla by zajímavá statistika, kolik dra-

mat, románů, vědeckých prací, nehledě ani k článkům, bylo napsáno přímo v prostředí některých anglických klubů, na př. v Reform Clubu, a po jaké stránce anglické kluby se takto nepřímou zasloužily o anglickou literaturu) — a domyslete, samy všechny druhé možnosti a potřeby, třeba velmi osobní a velmi speciální, jimž klub má sloužit, má-li se jmenovat klub.

My se však ještě ke všem těmto věcem v dalším několikrát vrátíme se zvláštním zřetelem k našim českým poměrům.

Odpovědi důstojníků.

K článkům p. A. Marka došla nás řada odpovědí z kruhů důstojnických, z nichž aspoň něco vybíráme, aby bylo patrné stanovisko také druhé strany.

I.

V několika člancích »Jak si inteligent představuje vojnu« líčil v minulých číslech p. Marek své dojmy a zážitky z dob své presenční služby.

Každé upozornění a zdravou kritiku jest jen vítati. Proto i v člancích p. Marka vidím poctivou snahu věci prospěti, třebaže některá jeho tvrzení nesou stopy malých zkušeností.

Nejvíce zarazil mne poslední odstavec posledního jeho článku (v čís. 26), kde náhle přestal mluvit o poměrech u svého tělesa ev. ve své posádce, které mohl znáti, a kdy náhle mluví o celé jedné složce vojenské výchovy a o celé armádě a to způsobem, z něhož je vidět neinformovanost. Proto považují za svou povinnost uvést jeho tvrzení na správnou míru.

Informace p. Marka ve věci t. zv. vojenské osvěty jsou zřejmě neúplné a již hodně staršího data. Tak na př. že k osvětě není důvěry. Správné je, že jí dlouho nebylo. Ale to náleží bohudíky minulosti. Vzniklo to tím, že při zavádění této nové složky voj. výchovy nebylo dostatečně hleděno k zvláštním vojenským poměrům, čímž často dobrá věc trpěla.

Dnes je t. zv. osvěta organizována docela jinak. Jmenuje se oficiálně mravní výchova, ač by se mohla jmenovat i voj. lidová výchova, sociální nebo občanská výchova. Dnes už se neděje jen přednáškami, jak pan pisatel tvrdí. Příslušný předpis byl již před třemi lety zrušen. Dnešní lidová výchova vůbec nepočítá již přednášky mezi své působivé prostředky právě proto, že není dostatek dobrých řečníků. Že není jich dost ani na vojně, nemůže nikoho zarážet.

Spočítejte si opravdové řečníky mezi profesory, učiteli a zjistíte tak, že ty »votravy« se vyskytují všude.

Přes to není se možno úplně vyhnout některým přednáškám na vojně (na př. o voj. povinnostech, o slušném chování, o hygieně, o některých partiích z vlastivědy), ale těch je celkem málo. Takové přednášky jsou ostatně velmi ošemetná věc. Jak má důstojník mluvit, když má před sebou vojáky s tak velikými rozdíly ve vzdělání, od negramotného k akademickému občanu? Je to situace málo závidění hodná.

Každý ovšem ví, že by měli být vojáci roztrženi na skupiny podle vzdělání. Ale to by nemohli být u setniny jen jeden nebo dva důstojníci, jak je tomu dosud, a nesměli by mít řadu jiných funkcí. Už roztržení podle národností dělá velké obtíže.

Těžké kulturní práce ve vojsku leží nyní v institucích zv. vojenská zátiší. Nemohu zde šíře rozvíjeti,

co všechno vojenská zátiší jsou, jak vznikala a jak se v nich pracuje. Jsou to krátce instituce podobné Ymce, které mají hlavně v době mimo zaměstnání pečovat o kulturní život vojáků, poskytují jim příjemné prostředí, aby se mohli ušlechtilě bavit a tak je chránit od špatné společnosti. Návštěva zátiší je dobrovolná.

Zátiší má každé vojenské těleso nebo ústav; (je jich kol 300); tyto mají knihovny, čítárny, klubovny, kinematografy, divadla, hřiště a řadu různých zařízení jako radiostanice, sportovní náčiní, hudební a pěvecké kroužky, různé hry, kuželníky a mnoho j. Není zatím každé stejně bohatě vybavené. Činnost zátiší stojí ročně kol 5 mil. Kč. Na knihy se na př. vydává ročně přes 500.000 Kč. Peníze si opatřují voj. zátiší většinou sama, hlavně pak z kasárních prodejen, které po vzoru konsumů jsou přičleněny k voj. zátiším a mají i výchovné úkoly (boj proti alkoholu, působení na vkus, šetření a pod.).

Vojenská zátiší řídí správy zátiší skládající se z několika důstojníků, kteří funkce konají vedle svých normálních povinností, hlavně v době po zaměstnání, bez zvláštní odměny. Je s podivem, kde p. Marek vzal tvrzení, že na místech osvětářů se udržují svými lokty, zatím co tyto funkce velmi důstojníka zatěžují, ubírají mu čas a při sebe menším nedopatření stojí i peníze. Nevím, může-li někomu být zvláště příjemnou věcí vysedávat celé večery v kanceláři zátiší, být odpověden za statisícové hospodářství, za veliký majetek, zatím co žena s dětmi sedí doma sama, nebo co jeho kamarádi těší se z volného času. To také bývá příčinou toho, že výkonnost voj. zátiší nedosahuje všude té výše jaké jsou schopna, ač i takto vykazují činnost, kterou odborníci lidovýchovni plně respektují.

A zde je na snadě námět nadhozený p. Markem, zda by nemohli být při kulturní práci zaměstnání aspiranti. To se již zhusta dávno děje. Ale nedosahuje se tím nijakého pronikavého výsledku. Jednak aspiranti si rovněž činí nárok na volný čas, odbývají někdy uložené jim práce, jednak pro lidovou výchovu jsou někdy neupotřebitelní, protože pro ni nemají vždy smyslu a schopnosti. Vysoké vzdělání nedává k této práci ještě legitimaci, to je přec známo.

Stýkám se hodně s aspiranty a sami se přiznávají, jaké kruté rozpaky jim působí, mají-li přednášet nebo vyučovat tak, aby jim prostí vojáci rozuměli. Dobrá vůle jenom nestačí (o níž nepochybuji), tady je třeba delší praxe. A když aspoň částečně si ji osvojí, jdou domů.

Je přirozené, že při nedostatku času, dozoru a někdy hmotných prostředků, při nedostatku zapracovaných lidí, stanou se i v zátiších občas nedopatření, a že vedle prvotřídních zátiší existují i zátiší slabší, kde funkcionáři nemají dosud dost zkušeností. Ostatně celá lidovýchovná praxe voj. zátiší, až vykrystalisuje, bude poněkud odlišná od normální civilní, neboť zvláštností voj. služby projeví i zde svůj vliv, nikoliv na škodu. Tak na př. divadlo nenabude asi nikdy zvláštního významu pro veliký pohyb mužstva (myslím v početních stavech) a proto, že není vždycky možno pro divadlo (zkoušky) osvobodovat vojáky od služby, cvičení a pod. Rovněž tak sborový zpěv, třebaže význam obou je třeba uznat. Divadla v zátiších prosperují jen tam, kde herecké soubory tvoří sami voj. gážísté s rodinami a s nimi jen nejvyšší malá část akt. mužstva. Za to rozvíjejí se nové způsoby lidové vý-

chovy čistě vojenské, které bude lze spatřiti na lidovýchovné výstavě, kterou uspořádá Masarykův lidovýchovný ústav na podzim v Praze.

A jsou i jiné složky kulturní práce v armádě, které nelze jen tak přejít. Naučilo-li se na př. dosud na vojně číst a psát přes 20.000 negramotných, pak je to nesporná zásluha armády. Lví podíl na tom mají důstojníci. Znova se zde ukázalo, že aspiranti a vůbec osoby mužstva, třebaže někteří mají pedagogickou přípravu, nemají takových úspěchů jako důstojníci, ne snad, že by jim scházely vědomosti, ale proto, že jim většinou schází pevná ruka a autorita. Silná ruka se ukázala ku podivu při vyučování negramotných vojáků, většinou duševně zaostalých, nejlepší methodou.

A je ještě hodně příležitosti, které ciframi vyjádřit není možno, kdy se důstojník uplatňuje osvětově. I když snad objeví se sem tam nějaká nešikovnost, bylo by opravdu nespravedlivé bagatelisovat tuto práci a přehlížet ji a snižovat.

Nelze tedy mluvit o velké theorii a malé praxi. Nesmí se zapomenouti, že prvním úkolem armády je technická příprava branců a že proto kulturní práce v armádě musí mít své meze, a že armáda není vybavena tak početným instruktorským sborem, aby se někteří jeho členové mohli výhradně věnovat jen čistě kulturní práci.

A konečně, kdyby každý nedostatek v armádě, který není vždycky tak snadno odstranitelný, ať již z jakýchkoliv důvodů měl být příčinou záporného poměru k armádě, bylo by to malicherné stanovisko. Víme, k čemu armádu máme, a že armádou není kapitán ten či onen. Přičítati velitelskému sboru nedostatek dobré vůle bylo by velmi nespravedlivé. Ani výjimka k tomu neopravňuje.

Major Karel Teringl.

II.

Není většího nebezpečí pro vývoj státu nad zbabělost jeho inteligence. Když se budeme báti pohovořiti ve školách kladně o našem vojsku a o poměru občanstva k armádě, pak je jisté, že si vychováme nevojáky. Pak se snadno staneme lehce stravitelným soustem expansivnosti sousedů, vychovaných dle zcela jiných zásad. Sebe vyšší úroveň škol nebude naší budoucnosti nic platna, budou-li vědomě vychovávatí muže měkkých hřbetů, nastavující levou i pravou tvář.

Ohražuji se proti paušalisování A. Marka. Měl jsem příležitost po sedm let přímo pozorovati na 2.500 žáků ve škole pro výchovu zál. důstojníků. Přišla jich většina pro vojenskou službu mravně nepřipravena, plna hesel a zásad, stojících s vojenskou povinností v úplném rozporu. Ale většina se toho brzo zbavila; zbylo ovšem dosti hochů typu, líčeného A. Markem. Proti takovým živilům musí se vojenská správa ovšem brániti výběrem ve svých odborných školách. Možností má dosti — zvláště při dnešní konkurenci.

Falešný poměr studované mládeže k voj. službě není otázkou statečnosti nebo zbabělosti, ale je zaviněn úpadkem odpovědnosti. Školy pro výchovu zál. důstojníků mají práci značně ztíženou tím, že musí doplňovat v mravním ohledu to, čeho střední škola nedala. Ale výsledky jsou v průměru dobré. Světová válka ukázala, že náš záložní důstojník byl velmi dobrý, a tvrdím, že stejně dobrý bude také v budoucnosti. Dlouholetá zkušenost mně opravňuje k tomuto tvrzení.

*

»Když si vzpomenu, co času tu prozahálím a co bych za tu dobu udělal v civilu,« praví A. Marek. Tato otázka úplně charakterizuje trapný vztah naší mladé inteligence ke státu. Od člověka s určitou výší vzdělání se žádá, aby se stal záložním důstojníkem. Tedy vojenská povinnost každého středoškoláka a vysokoškoláka je již předem usměrněna: má se státi záložním důstojníkem. Jestliže ovšem resumé vojenské služby inteligenta vyzní: nuda, zahálka, válení po kavalcí, spaní, vyhýbání se práci, pak nepochopil ani toho nejzákladnějšího.

A právě po této stránce jsou moje zkušenosti příliš vážné, než abych o nich mohl pomlčet. Vezměte hochu, odvedeného v 18ti letech, ihned nastoupivšího voj. službu a po velmi krátké a naprosto nepostačující přípravě v tak zvané jednoručácké škole vyslaného na frontu. Tam za sebou několik ofensiv se zodpovědností a prací s 32 lidmi skorem nevyvíčenými. Ocitáte se náhle se svými 30—40 lidmi uprostřed boje. Odpovídáte za jejich životy, máte hospodařiti s jejich fyzickými a duševními silami pro nejtěžší okamžiky. Jste s těmi lidmi stále, každý den, každou hodinu, každou minutu; nosíte svoje věci ve stejném tlumoku a kdybych to chtěl říci drasticky: máte s nimi stejné vši. Jejich zraky na vás nepřetržitě ulpívají a žádají vašeho správného rozhodnutí. Tu teprve člověk pochopuje, co to znamená veletí. Máte rozhodnouti, co okamžik o nové a nové situaci. Selže-li, selže jedno kolečko v citlivém stroji a stáváte se příčinou nezdaru. Lidské životy, veliká jmění jsou položena nadarmo. Tak vážná práce vyžaduje vážného školení a přípravy.

Tedy k té přípravě. Je velmi lehké svrhnouti vše, co se nehodí nebo nelíbí na hlavu důstojníka. Každoročně jsem si hleděl zjistiti, jak žáci pracovali dříve na střední škole, s jakým úspěchem a jakého se jim doma dostalo vychování. A běžná zkušenost: kdo byl lenoch a špatné povahy na střední škole, zůstal jím i teď; průměrným hochům stačila časem menší vzpruha, svědomití i zde pracovali spolehlivě.

Společenský a finanční moment. Právem se o tomto problému zmiňuje A. Marek a stejně právem zdůrazňuje nespravedlivý poměr k vojákům u těch vrstev, které se u nás snaží udávati nejposlednější modní ton. O otázce existenční psal jsem již v Důstojnických Listech a mohu jen opakovati:

»Za splnění branné povinnosti stát nemůže a nesmí v žádné formě platiti, nesmí také od této zásady ani na píd ustoupiti. Na druhé straně však nesmí dopustiti, aby jeho dorost, který nosil po 18 měsíců čestnou uniformu vojáka, byl ve veřejném soutěžení s úsměškem odstrkován, aby se nad ním krčilo rameny ve státní a veřejné službě. Stát nesmí trpěti, aby jeho poctiví vojáci za 18 měsíců intenzivní práce byli vysmíváni a uráženi těmi, kteří se vojenské službě vyhnuli, dosáhli jejího zkrácení nebo vůbec nebyli odvedeni.«

Resumé mých poznámek: Ano, je-li zde již nějaká instituce a stojí-li ročně miliony, je třeba, aby za něco stála, aby ty miliony nebyly nadarmo vyhozeny. Je třeba žádati, aby konečně i veřejnost uznala, že ona je též spoluúčastna, že má k armádě nejen určitá veřejná práva, ale i vážné povinnosti.

Kpt. V. Kropáček.

DOBA A LIDÉ

Edgar Wallace:

O zločincích a zločinu.

Edgar Wallace, autor známých dobrodružných detektivních románů, napsal zajímavou autobiografii pod titulem »Lidé«. Z této knihy je toto stat o zločinu a zločincích přeloženo.

Rád bych zde promluvil o thematic, jehož znalost se mi přispisuje. Na tomto poli požívám dokonce pověsti autority; jelikož však jde o zločince, nikterak si na tom se své strany nezakládám.

Ve skutečnosti nemáme knih o zločincích, které by mohly posloužit tomu, kdo má vědecký zájem na zločinu. Lombroso napsal toliko jedinou knihu, která nestojí za zlámanou řečí. Celkem vzato obmezila italská škola anthropologů své vědecké práce z oboru kriminalistiky na bezvýznamné a velice klamně sestavování měr a statistik. Je snad docela zajímavé vědět, že většina vrahů má nesymetrické tváře, ale takovéto obličejové mají i lidé, kteří nejsou vrahy. Je nepopíratelnou skutečností, že člověk na lavici obžalovaných při hrdelních procesech má zřídka kdy normální tvář. Leč bedlivá prohlídka soudního dvoru, ve kterém zasedají vynikající právníci, nám ukáže podobný obraz.

Kdo chce zločince pochopit, musí jej poznat a musí pro jeho činnost pochopení buď mít nebo alespoň předstírat. Je třeba vystihnout okamžik sdílnosti, ve kterých zločinec nehraje komedii, nebo nelže, aby někoho ošálil. Je skutečně třeba, aby zločinec ve svém společníku viděl také člověka se zločinnými sklony. Za určitých předpokladů lze zločince přiměti ke značné upřímnosti.

Celkem vzato jsou tři třídy zločinců:

Zločinci příležitostní.

Zločinci z nutnosti skutečné či autosugestivní.

Zločinci vlastní.

Opatřiti si prostředky k dobrému živobytí bývá motivem hlavně u prvých dvou skupin zločinců. To znamená: oni lidé dopouštějí se zločinného jednání proto, aby si opatřili peníze, jež jim umožňují nějakou zábavu. Ke druhé kategorii patří většina vrahů a je třeba zdůraznit, že jen mizivé procento lidí z první či druhé skupiny lze označit jako zločince v absolutním smyslu slova.

Do první kategorie patří »straky«. Kradou poštovní známky, otvírají dopisy a vybírají z nich cenné věci, kradou věci jim svěřené a do opatrování dané, a zloději, kteří zastávají místa, udělená jim v důvěře v jejich poctivost. Do druhé kategorie patří lidé, kteří využijí dané situace nebo si vypracují plán, aby si pomohli k penězům. Peníze jim jsou prostředkem k získání nějakého luxu.

Prvé dvě třídy jsou pozoruhodné tím, že si jejich příslušníci vůbec nedovedou představit, že by se na jejich spády mohlo přijít. Spoléhají na jistou ruku a nepočítají s objevením krádeže. Také se nikterak nesnaží chrániti se proti »prasknutí« jejich zločinů. Jsou nezvratně přesvědčeni, že: dovednost, se kterou kradou, okolnost, že je nikdo neviděl, jistota, že podezření padá na velkou řadu lidí, — že to všechno zmenšuje risiko na minimum. A to jest důvodem, proč počítám většinu vrahů k této kategorii. Lidé jako Crippen, Seddon nebo Armstrong, tedy lidé, jejichž výchova a znalost světa je nad průměrem, neobávají se jakéhokoliv pátrání. Jsou si vědomi své duševní převahy nad těmi, jejichž povinností je hledati je jmé-

nem spravedlnosti a nad úředníky pověřenými pátráním, kdyby vůbec k nějakému pátrání došlo.

Podvodníci většího slohu se dívají na své činy podobně. Ale, jak jsem již řekl, tyto lidé nejsou zločinci ve vlastním smyslu slova. Jejich život nebyl nikterak naplněn samými zločiny. Jen přibližně 10 procent usvědčených vrahů bylo již před tím soudně trestáno. Většinu 90 procent tvoří ženy a muži, kteří až do chvíle, kdy byli obžalováni, vedli celkem řádný život.

První moje známost se skutečnými zločinci se datuje z Canning Town. V jedné ze zábavních místností setkal jsem se se dvěma mladými muži. Z jejich vlastního vyprávění jsem seznal, že se obživují velice dobře vykrádáním krámských pokladen u menších obchodníků. Ptali se mně, zda bych se nechtěl účastnit. Potřebovali třetího společníka. Oba mládenci totiž byli velmi ctižádostiví a sestavovali strategický plán na serii větších krádeží. Chtěli mně švihácky obléci a mým úkolem mělo být, plést hlavu dívkám u pokladen. Tuto nabídku mi udělali již při třetí schůzce. Celá věc byla projednávána ryze obchodnickým tónem. Nebyli nikterak uraženi, když jsem jejich nabídku odmítl.

Zvědavost mi nedala a šel jsem se podívat do obchodního domu, který si vyhlídli jako první předmět své zlodějské pozornosti. Podíval jsem se na mladou dámu, »kolem které jsem se měl točit« (překlad z hantýrky: dvořiti se). Bylo to patnáctileté děvče a tak jsem pochopil, proč padla volba obou mladých mužů na mne, jenž jsem byl ještě mladší. Zloději svůj plán provedli a byli také zatčeni v době, kdy já sám jsem ještě byl v Canning Town. Několik roků později jsem byl přítomen přelíčení, za kterého jeden z těchto zlodějů byl odsouzen k smrti pro vraždu, spáchanou na jedné stařeně.

Brzo na to, — patrně jako následek první známosti z těchto kruhů, — získal jsem důvěru známého a uznávaného žebříkova »fasádníka«, jehož domovem byl taktéž Canning Town. Tento muž pracoval společně se dvěma lidmi a byl nejlepším umělcem svého oboru. Můj fasádník dožil se později značné slávy a dostal titul »loupící kočka«. Existuje řada naivních lidí, kteří se domnívají, že tento druh zločinu je následkem války. Pracovní metoda žebříkového fasádníka jest velice jednoduchá. Fasádník a jeho druhové pozorují o samotě stojící dům a ve chvíli, kdy rodina je shromážděna v jídelně u večeře, přistaví žebřík k domu a vyleze do okna ložnice. Uzamkne dveře, takže je chráněn proti překvapení, sebere, co mu přijde do ruky, a rychle zase zmizí.

Žádný z fasádníků nebyl lupičem ve vlastním slova smyslu. Jest zvláštní skutečnost, že lupič začíná svoji práci obyčejně v přízemí, kdežto fasádnický zloděj zahajuje svoji činnost z prvního patra.

Většina zločinců úmyslně se omezuje na určitý obor. Stává se snad někdy ojediněle, že žebříkový fasádník si zakapsaří. Mně samému však podobný případ znám není. Tlupa, která se dala na kapesní krádeže, nedělá skoro nic jiného, až sestárne. Pak totiž už neumí dost rychle utíkat a pozbývá mrštnosti potřebné k rychlému zmizení. Kapesní zloději pracují obyčejně po dvou nebo po třech a úkolem jednoho z nich bývá »dělat zeď«. To znamená, že okradeného, — přijde-li příliš brzy na to, že je okraden — pod nějakou záminkou napadne, aby mu tak zabránil v pronásledování zloděje.

Většina kapesních zlodějů chová se při dopadení tak, jak si představují, že se chová gentleman. Mluví také řečí, kterou považují za vybranou. Jejich rozhořčení se nemíjívá s úspěchem. Mluví o svém advokátu a nadhazují nepřímě, že podají trestní oznámení pro obmezování osobní svobody. Bill H., jenž byl výjimkou v pravidle a pracoval v několika oborech — je kapesním zlodějem, lupičem a zlodějem zavazadel

— ukradl jednou za jízdy omnibusem spolucestujícím důstojníkovi hodinky. Ve chvíli, kdy Bill vstal, aby vystoupil, důstojník krádež zpozoroval, dal zastavit omnibus a přivolat strážníka. Billovo vystupování a jeho hněv působil na strážníka tak silně, že by málem byl Billa propustil. Konečně jej však přece vzal s sebou na blízkou policejní strážnici. Tam podrobili Billa tělesné prohlídce, leč nic u něj nenašli. Je to pochopitelné, neboť Bill použil nestřeženě vteřiny a zasunul hodinky za límeček u košile; malér byl v tom, že hodinky hlasitě tikaly a Billovi nezbývalo, než neustále hlasitě mluvit, aby strážník neslyšel zrádný hlas hodinek. Na strážnici Billa ovšem znali a dali jej, jako podezřelou osobu, do cely; ačkoliv se mu podařilo propašovat hodinky z vězení ven, byla mu krádež přece později dokázána.

William je typem člověka, jenž se dopouští zločinu ze zvyku. Není ovšem profesionálním zločincem ve smyslu zákona, ačkoliv byl zavřen víc než jedenkrát. Skutečného zločince nelze polepšit. Stane se, že stáří brání zločinci v jeho činnosti, stane se, že takový zločinec dostane záchvat pobožňáckářství, leč ve chvíli tělesného a duševního zdraví není možno přimět jej k tomu, aby se držel poctivosti. Vězení znamená pro takového člověka pouze risiko povolání, které přijímá s filosofickým klidem. Za dnešních dnů, kdy život ve vězení jest zpřijemňován koncerty, rozhlasem, společenským životem vězňů s lidmi jemu rovnými a kdy v některých věznicích je dokonce dovoleno kouřit, uplyne čas trestu mnohem rychleji než kdysi; účinek trestu však je roven nule.

Bázeň boží z věznic jde jen na příslušníky vrstev, které se zločinem nemají obyčejně nic společného. Pro skutečného zločince je vězení jen druhým domovem. Mínění soudců o tom, zda pro nápravu zločince je účelnější dlouhý či krátký trest na svobodě, se rozcházejí. Ve skutečnosti je délka odnětí svobody významu podřadného. Jediným prostředkem, jak skutečně by bylo lze odmocnit počet lidí, kteří rok co rok putují ze svobody do kriminálu a z kriminálu na svobodu, jest změna systému výkonu trestu. Dokud nebude věznic skutečným místem hrůzy, na které si trestanec vzpomene jen s děsem a zatřásením, do té doby docílíme úbytek zločinnosti jen nepatrný nebo žádný. Jediný měsíc strávený tak, jak se žije ve vojenské věznicí v Aldershot, zlomil by nejsilnější srdce. Člověk, jenž byl odtamtud vyšel, by si zatraceně rozmyslel, než by dal zase své staré živnosti přednost před řádnou prací. (Pozn. překl.: Wallace dostal, když byl vojákem, čtyři dni »tuhého vězení s nucenou prací«. Stručně vyličení: do hola ostříhán, trestanecké šaty, čtba pouze evangelium a vězeňský řád. Strava: ráno falešná polévka a brambory, v poledne a večer neslaná, neslazená ovesná kaše. Nucená práce: trestanci stojí ve čtyřech řadách. U nohou každého leží ukrutně těžký granát. Trestanec jej na povel obouruč zvedne až do výše ramen, pak udělá v levo v bok, jde čtyři kroky v pravo v bok a položí granát. Zase v pravo v bok a čtyři kroky zpět na původní místo. Tam najde granát přinešený kolegou trestancem po pravici a »cvičení« se opakuje. Když jsou všechny granáty na jedné straně, odnášejí se zase stejným způsobem zpět. Fysickou námahu, spojenou s příšernou jednotvárností a nudou, označuje Wallace za »nejšílenější a nejsrdcelomnější trest, jenž byl kdy vymyšlen«.)

Nejdovednější kapesní zloděj, se kterým jsem se kdy setkal, byl muž v Kapském Městě. Vlastně pracoval ve službách největšího přechovavače Kapského Města, jenž byl oficiálně klenotníkem a majitelem velké zastavárny. Onen zloděj šel kolem mne, jen zlehka o mne zavádl a při tom, ve zlomku vteřiny, mi odepnul hodinky z koženého řetízku a zároveň mi ze zadní kapsy kalhot vytáhl tašku. Tak šikovného člověka jsem už jakživ neviděl. Později pomohl cestujícímu z poštovního par-

níku od šesti set liber šterlinků a »zapomněl« podat o tomto »nálezu« zprávu svému chlebohárci. Tento gentleman zase nenilil a udal svého nespolehlivého zaměstnance z nějakého vymyšleného zločinu. Dovedný kapesní zloděj byl odsouzen k nucené práci do přístavu a při tomto zaměstnání zemřel.

Dozvěděl jsem se o jiném zločinci v Kapském Městě, jenž byl odborník v zprostředkování mezi těmi, kteří kradli nebroušené diamanty a mezi velkým amsterodamským přechovavčem. Tento muž byl nejbohatším zločincem, kterého svět kdy viděl. Nevěděl jsem nic o jeho pochybném zaměstnání, až jednoho dne s nápadnou rychlostí zmizel na australském parníku. Onen muž ještě žije a podle všeho žije velmi šťastně.

(Pozn. překl.: Všechny diamanty z naleziště získané jsou majetkem vlastníka půdy. Dělníci ponechávají si však často diamanty, které pak pod rukou prodávají. Protože kontrola nalezišť je těžká, chrání zákony vlastníka naleziště i tak, že soustřeďuje obchod s nebroušenými diamanty do oprávněných a spolehlivých rukou. Koupí od úředně neoprávněné osoby získaný nebroušený diamant je zákonem považován za kradený.)

Jinému neoprávněnému kupci diamantů podařilo se opustit Kapské Město s taškou plnou nebroušených diamantů. Když přišel do Londýna, neměl již odvalu je prodávat. Později připadl na skvělý nápad: odstěhoval se do Amsterdamu a učil se tam broušení diamantů. Sedm let po době, kdy protizákonně nakoupil nebroušené kameny, podařilo se mu prodat první brikety; leč za oněch sedm let málem umřel hladem — maje doma v kufříku drahokamů v ceně 100.000 liber šterlinků (15 milionů Kč).

Musím se přiznat, že jsem se ještě nesetkal s žádným chytrým zločincem. Převážná většina zločinců byla nevzdělaná a ve škole špatně prospívala. Duševní úroveň nejednoho ze zločinců hraničí přímo s idiotií. Nepoznal jsem také zločince, jenž by nebyl ješitný jako páv na nějakou svoji vlastnost; nepoznal jsem ještě zločince, jenž by nebyl ohromným lhářem. První složkou morální kvality lidské, která u skutečného zločince zakrní, je smysl pro pravdu. Tuto hypotézu lze vyslovit obráceně a platí pořad: Člověk, jenž ještě nikdy nebyl klientem policie, který však lze ze záliby ke lži, je s to porušit zákon a také dřív či později se proti zákonu prohřeší. Ustavičná pohotovost lhát je, podle mého mínění, neklamným znamením nevyhléditelného »smyslu« pro schátralost. Nemyslím tím děti, které mají od přírody básnické sklony. Mluvím o lidech, kteří dospívají a mluvím ovšem o tom, čemu říkáme »zbytečné lhaní«.

U zločinců vyskytuje se zvláštní ješitnost, která jim často brání provádět menší zločiny a ponouká je k podnikům většího měřítka. Muž druhu Crippenova by zajisté nekradl, ale je ochoten zabít svoji ženu a tvrdit, že jej opustila, než by sám od ní utekl a vzal na sebe potupu, že opustil svoji vlastní manželku.

Seddon zavraždil svoji ženu, protože se obával hanby, která by jej neminula, kdyby se lidé dozvěděli, že připravil svoji manželku o její úspory.

Mahon byl nejkřiklavějším případem zločinecké ješitnosti. Rovněž tak Thorne. Oba vraždili z ješitnosti.

Mimochodem řečeno, mají skuteční zločinci veliký odpor proti vraždám a jsou přívrženci nejkřutějších trestů pro tento druh zločinů. Neviděl jsem ještě starého kriminálního, jenž by neschvaloval šibenice za vraždu. Kdyby se provedla anketa v káznících, vyslovila by se zajisté převážná většina trestanců pro trest smrti. Ovšem s výjimkou případů, kdy jde o ženy. Zločinci totiž považují ženu za tvora duševně méněcenného.

Právě když jsem odjížděl do Johannesburgu, byla ve Stan-

ertonu provedena vražda. Sluha z důstojnické jídelny zastřelil ze msty židovského obchodníka, jenž jej byl udal pro prodej pašovaného tabáku. V noci, kdy se vražda stala, jsem byl v důstojnické jídelně. Řecký sluha, tuším, že se jmenoval Poropulos, odešel za večere z jídelny, šel do obchodu onoho udavače, zastřelil jej a vrátil se do jídelny. Ve vedlejším pokoji se pozdržel jen okamžik: vzal si jiné boty. A právě to se mu stalo osudným. Podnapilý důstojník si všiml přezouvajícího se sluhy, řekl to někomu od policie a Poropulos byl zatčen. Výjimečným soudem byl uznán vinným zločinem vraždy a odsouzen k smrti.

Měl jsem příležitost pohovořit si s Poropulosem za vyšetřovací vazby. Tvrdil, — a neměl jsem nijakých protidůkazů — že je slušným člověkem a že se nikdy neprohřešil proti zákonu, vyjma právě onoho prodeje pašovaného tabáku. Všechno jeho hněv se obracel proti zákonu, podle kterého měl být potrestán, ačkoliv pouze »usmrtil největšího zloděje celé jižní Afriky«.

Poropulos vstoupil na popraviště s úsměvem na rtech. Když po něm chtěli, aby přiznal svou vinu, odpověděl, že se přizná, dají-li mu cigaretu. Stál pod šibenicí s oprátkou na krku a kouřil klidně cigaretu, až ji dokouřil. Konec cigarety vyplivnul na zem.

»Přiznáváte se k vině?« otázal se jej kaplan.

Poropulos se klidně rozhlédl kolem, jeho oči obcházely skupinu za skupinou. Pak přelétl úsměv jeho rty:

»Jděte si ke všem čertům«, řekl. V tom okamžiku mu kat potřhl nohy.

Obdobu této situace tvoří poprava mnohonásobného vraha Francouze Landru. Když jej katovi pomocníci přivedli z vězení pod guillotinu, objal jej jeho obhájce a políbil jej.

»Landru«, začal obhájce, »udělal jsem pro vás, co jsem mohl. Nechcete mi říci, . . . zabil jste ty ženy?«

Landru se mlčky usmíval.

»Milý doktore«, odpověděl potom klidně, »vydávám se na dlouhou cestu a mám jen tak málo zavazadel. Dovolte, abych je vzal s sebou!«

Anglická policie by neobstála, kdyby zločinci nebyli hloupí a neměli ve zvyku obmezovat se na jeden obor. Uvažte ještě k tomu, že policie má k dispozici konfidenty, kteří jsou povždy ochotni za pár krejcarů vyradit nejlepšího přítele. Z toho všeho plyne, že pro zločince zbývá jen mizivé procento pravděpodobnosti, že ujde spravedlnosti.

Mezi policií a zločinci z povolání vyvinul se ostatně skvělý poměr, jenž se chvílemi podobá skutečnému kamarádství.

Nedávno zastavil inspektor detektivního oddělení starého zločince.

»Poslouchejte, Jime, mu povídá, v té a té ulici vybrali byt. Nevíte nic o tom?«

Tázaný zrudl upřímným rozhořčením: »Co pak si myslíte, inspektore? vždyť v tom okrese sám bydlím. Přece se nedomníváte, že bych si něco dovolil proti Vašemu »Manor«?

»Manor« (majetek, usedlost) je zvláštní slovo užívané jak zločinci tak i policií. Označuje něco jako okres, nebo rayon. Ve skutečnosti nedopouští se žádný průměrný zločinec z povolání deliktu k okrsku, kde bydlí. Prestupek tohoto nepsaného zákona by se vykládal jako osobní urážka detektiva, jemuž je okrsek svěřen k ochraně.

Laik si obvykle myslí, že snahou policie je zločince uštvat k smrti. Ve skutečnosti, ale tomu tak vůbec není. Detektiv se naopak vyhýbá mužům, jenž se chce dostat zase na správnou cestu. Dokonce rád mu pomůže. I zde ovšem platí zásada, »jak ty mně, tak já tobě«. Policie nezatýká každého, koho pova-

žuje za vinného. A muž, jenž dostane obžalobu, že zamýšlel provedení zločinu, zavínil si obyčejně svoji situaci sám, protože zajisté byl policií předem varován.

Zrovna tak je pravda, že policie bez okolků ráda přimhouří oko, jde-li o menší přestupek. Běda však tomu, kdo zneužije této shovívavosti a rozšiřuje obor své »působnosti«.

V době, kdy jsem ještě bydlel v Notting Hill, seznámil jsem se se starým zločincem, jenž mně s naprostým klidem vzal s sebou na pochůzku po brlozích přechovávačů. Tento muž mi vypravoval o nejdelším trestu na svobodě, který si nad to sám zavínil.

»Vyrobil jsem trochu falešných půldolarů a »nasázel« jsem je po okolí, »vyprávěl můj informátor. »Najednou, kde se vzal, tu se vzal, chlap od Yardu (Scotland Yard) a povídá mi: »Bille, varuju tě. — Samozřejmě mu povídám, že o ničem nevím a nakecal jsem hromadu hloupých řečí, proč se o mně stará, když nic zlého nedělám a když se snažím protlouct se řádně životem. Měsíc na to mně měli a teď se roztrhl pytel se žalobami. Strážník, který před soudem proti mně vypovídal, nenašel konce, co zlého o mně mohl napovídat. Kdyby byli jen trochu mohli, byli by mně s chutí pověsili. Kdybych si tenkrát byl vzal výstrahu k srdci a dal se třeba později chytit při něčem jiném, pak by strážníci a úředníci byli před soudem jistě vyprávěli, jak jsem se snažil najít si práci a poctivě se žít. Jo, člověk nikdy nemá bejt drzej!«

Já osobně necítím ke zločincům nijakých sympatií, ba ani skrytých sympatií. Zločinci jsou méně zajímaví, než blázni a méně romantičtí, než čistíci stok. Jejich život je šedý a škaradý a zatuchlý a většina z nich se dostala na šikmou plochu proto, že jsou příliš líní a hloupí poctivým způsobem se uživit. Zločinci, kteří mají určitý stupeň vzdělání a inteligence, bývají zpravidla zase v jiném směru nesmírně špatní. Nad to jsou všichni zločinci naprosto nemajetní.

Uvedu zde šest »inteligentů« z cechu zločinců, kteří právě v době, kdy jsem psal tyto řádky, v Londýně »pracovali«.

1. Falešný hráč, před válkou hodnost důstojníka. Dvojitě pověst ještě mnohem horší. Tone v dlužích. Trestán jen jednou.

2. Občan z kolonií. Dva tresty káznice. Falešný hráč. Důvěrník zločinců. Špatná morální pověst. Toho času stíhán zatykačem pro falešné šeky.

3. Hotelový zloděj a zloděj klenotů. Několikrát odsouzen. Špatná morální pověst. Byl odsouzen, proto že se dal vydržovat nevěstkami. Skrývá se, aby unikl věřitelům.

4. Zloděj zavazadel. Podezřelý ze dvojitě pověstí. Několik trestů. Úplně nemajetný.

5. Zloděj klenotů. Přechovavač a falešný hráč. (Navštěvoval universitu.) Obchoduje s kokainem a pod. Dává se vydržovat od »ženských«. Má něco málo majetku.

6. Přechovavač a »prstýnkář«. Velmi zlá morální pověst. Několik trestů. Finančně ruinován.

Tito lidé nemají ničeho společného s »lupiči gentlemany«, a jsou typem pro všechny ostatní.

Prstýnkářství vypadá takto:

Prstýnkář naváže hovor s člověkem, kterého si vybral jako obět a ukáže mu pravý briliantový prsten, o kterém říká, že za něj dal 60 liber šterlinků (asi 9000 Kč).

»Nevím co bych s ním dělal«, prohlašuje prstýnkář a ptá se: »Nechtěl byste jej koupit?«

Tázaná obět neprojevuje chuti koupit od neznámého briliantový prsten.

»Jen si jej vezte domů«, pokračuje prstýnkář, »ukážete jej kterémukoliv klenotníkovi a když ten prsten nemá cenu 60 liber, tak mi jej beze všeho vrátíte.« Bodrý muž neodolá, prsten vezme a ukáže jej klenotníkovi.

»Pravý je,« řekne klenotník. »Zlato je sice jen devítikarátové, ale kámen sám má cenu 100 liber šterlinků.«

Na příští den má občan sjednanou schůzku s prstýnkářem.

»Tak ten prsten koupím,« prohlásí bodrý občan.

»Máte jej mít. Dejte sem 70 liber.«

»Vždyť jste řekl 60.«

Podvodník potřásá hlavou: »70 povídám, ani o vlas méně.«

Dělá, jak by vůbec nechtěl prodat a vezme občanovi prsten z ruky. Hraje si s ním a nepozorovaně zamění pravý prsten za nepravý, jenž vypadá na první pohled úplně stejně. Ještě chvíli smlouvají a na konec se shodnou. Bodrý občan si odnáší falešný prsten a prstýnkář se velmi rychle ztratí, máje 60 liber v kapse. Falešný prsten má cenu asi 17 šilinků (asi 120 Kč).

Řeknete snad: Ale jistě i laik dovede rozeznat bílý safír od briliantu!

Nikoliv. Ani klenotník to nerozezná na první pohled, když safír byl »připraven«. Příprava vypadá tak: safír se zabalí do stříbrného prachu a žhaví se v žáru. Tak dostane oheň jako pravý briliant, kterýžto oheň po dva až tři dny krásně plane. Takovému připravenému prstenu stojí dvacetpět šilinků za kus. V Clerkenwellu a v Islingtonu bydlíval virtuos, jenž takovému prstýnkáře financoval a bral z jejich obchodů 50 procent zisku. Bez přechovavače a prostředníka by zločinci s průměrným nadáním vůbec nemohli existovat.

Pro většinu lidí bude asi novinkou skutečnost, že přechovavač kupuje kořist ještě dřív, než lup je proveden.

»Chci vybrat obchod s kožešinami,« řekne lupič, »a prosím vás, byste jej obhlédl a učinil nabídku.«

Přechovavač jde do obchodu, jenž má být vyloupen, koupí nějakou maličkost a při tom si obhlédne sklad. Lupiči nezaplatí podle toho, co mu řekne že ukradl, nýbrž podle vyhlášky o krádeži, která je potom uveřejněna v úředním listě policie. (V hantýrce zlodějů se takovým zprávám říká »lamento«.) Přechovavač totiž v mnoha případech dostane kořist až drahý čas po provedení krádeže, až se naskytne možnost zboží bez přílišného rizika transportovat.

Právě tak se to dělá při kradení automobilů. Překupník se na vůz podívá a sjedná se zlodějem cenu několik minut před okamžikem, než zloděj skočí do auta a ujede. Překupník i přechovavač pomáhá policii, — nevychází-li mu z toho ovšem nebezpečství, — neboť je nesvědomitý a bezohledný zrádce. Celkem vzato však přece z pravidla jednou na své řemeslo doplatí.

»Proč jej policie ihned nesebere, když ví, že je to překupník a přechovavač!?,« se snad budete ptát.

Úkol policie je velmi složitý a odpovědný. Jak jsem již řekl, pracuje policie často podle zásady: »jak ty mně tak já tobě«. Nakonec však to odnese přece jen vždycky zločinec.

Jsem naprosto přesvědčen, že by bylo lze dosáhnout značného snížení kriminality všeho druhu, kdyby se povolání instance odhodlaly změnit praksi výkonu trestu. Musely by se zavést skutečné »trestnice«, v nichž by byl trest krátký, ale tvrdý. V těchto trestnicích bylo by třeba učinit trestanci, — v mezích lidskosti, — život tak nesnesitelným, že by trestanec za nic na světě nechtěl již nikdy spáchat zločin.

Je přece naskrz pitomé mlékaře, jenž se dopustil zpronevěry, zavřít a vydat jeho ženu a děti pro dobu devíti měsíců na pospas bídě a hladu. Je to pitomé proto, že použitím skutečného »trestu« by bylo lze na provinilci dosáhnout téhož účinku v době 14 dní či tří týdnů. V prvé řadě ovšem je třeba zabránit, aby si trestanec na vězení nezvykl. V osmdesáti případech ze sta najde trestanec ve vězení lepší stravu a čistotnější bydlení, než si mohl popřát na svobodě. Správa věznic

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Žena a sport.

mu dává k dispozici vybranou knihovnu, pořádá koncerty k jeho obveselení a vězení přijímá návštěvy, aby se povyrazil.

Zároveň s vykonáváním skutečných trestů mělo by se zavádět odklad výkonu trestů. Je skutečně směšné zavřít pro krádež několika dopisů poštovního úředníka, jenž po dvacet let před tím zastával bezvadně své místo, a dát jej ve vězení do společnosti zločinců. Takový člověk je přece zatracen už dávno před tím, než soud vysloví rozsudek. Již to, že byl svým úřadem z krádeže usvědčen, postačí úplně k záhubě vinníka. Nemá proto smyslu uvrhnout jej nad to ještě do žaláře a vnutit mu společnost otrlých kriminálních.

Ve zločinci profesionálním nezbuzuje vězení nižádné hrůzy. Pro něho znamená vězení nepřijemnost, již se nelze vyhnout, — asi jako spalničky pro dítě. Jedinou snahou profesionála je, zbavit se co nejpříjemněji této dětské nemoce, kterou třeba překonat, aby potřešený mohl co nejdříve zase vytvořit předpoklady pro příští výkon trestu. Černé neštovice nelze vymýtit tím, že zavřeme do infekčních pavilonů zdravé lidi.

Než opustím toto téma zmíním bych se ještě o třídě zlodějů, která se valně liší od svých ostatních kolegů. Jsou to ryze odborné tlupy, které do roka několikrát cestují přes oceán — sem i tam — a cestou na velkých parnicích obírají cestující hrou v karty: Tito zločinci jsou třídou pro sebe. Je to značný počet lidí, kteří svým ženám a dětem poskytují krásné živobytí. Stává se velmi zřídka, že by některý z nich pohořel. Z nějakých důvodů nepodávají paroplavební společnosti trestních oznámení, ba neangažují ani soukromé detektivy, kteří by za přeplavby chránili cestující.

Zmínění kartaři jsou velmi ekonomicky založení lidé, kteří pozvedli kradení takřka na vědeckou úroveň. Jejich »obchodní režie« je nadmíru nákladná a přece jsou jedinými zloději, o nichž vím, že soustavně šetří a ukládají a že se po čase odebírají na finančně zajištěný odpočinek. Setkal jsem se s velkou řadou takovýchto lidí, leč obrán jsem byl jen jednou a to o osmdesát liber. Přijal jsem tento podfuk s odevzdaností v osud a s humorem a napsal jsem o této smutné historii půl tuctu veselých historek, takže se mi částka do tohoto maléru investovaná slušně zúročila.

V Londýně bydlí tito oceánští hráči obyčejně v nejlepších hotelích; ve West Endu pracují jen málo kdy. Vědí velice dobře, že Scotland Yard je dokonale zná a že policie, — zavdají-li k tomu příčinu, nemilosrdně zakročí. Takovému nebezpečí pak se tito pánové nevystavují, neboť v první řadě jsou obchodníky.

Celkem vzato liší se anglický zločinec od svých kolegů všech jiných národností. Při krádeži anglickým zlodějem provedené nedochází k násilnostem. Profesionální rváč nebo násilník s revolverem jsou neznámými pojmy. Znal jsem jednoho lupiče, jenž se chystal s větší partou na nějakou výpravu. Náhodou zjistil, že jeden z účastníků má u sebe revolver. Výprava byla ihned zastavena a to jen za tím účelem, aby nerozumný kolega mohl na místě dostat napráskáno. Čteme-li v policejním »lamentu« (= úřední list) zatykač a u něho poznámku »nebezpečný, nosí střelnou zbraň«, můžeme být jisti, že hledaný není Angličanem.

Trest bičování vymýtil »rdousiče«. Prodloužení a zostření trestů na svobodě daly vymýtit odrůdě ozbrojeného lupiče.

Existuje jen jediná působivá zbraň v rukách zákona, jenž čelí zločinu, a to je zbraň teroru.

Mimochodem řečeno jsou lupiči, hlavně ti, kteří vykrádají byty, rasa velmi bojácná. Múrou, která je povždy týrá, je vidina majitele bytu, jenž je přivítá s revolverem v ruce. A mezi stovkou lupičů nenajdete ani jediného, jenž by po celý život netrpěl pod touto hroznou představou.

Odvážné výkony, dosažené v poslední době některými ženami v různých odvětvích sportovních, jsou dokladem pro tvrzení, že ženy jsou schopny dosáhnouti v různých sportovních oborech tak vysokého stupně, jako muži. Hned na prvním místě můžeme jmenovati nedávný, zdařilý přelet Atlantiku z Ameriky do Evropy ženou, Američankou miss Earhardtovou na letadle Friendship. Nebyla sice první ženou, která se o to pokusila, ale byla první, které se to podařilo. Není vždy zapotřebí největší odvahy k tomu býti první. První mnohdy neznal dokonce velikost rizika a nebezpečí. Druhý však měl již jistotu nebezpečí, zpečetěnou smrtí předchůdce. Miss Earhardtová nedala se odstráti ničím. Ani řadou tragicky skončivších neúspěchů nejlepších mužů. Neodstrašila se ani tragediemi dvou předchůzích žen, které rovněž nedoletěly, stavše se obětí Oceánu.

Neméně pronikavý a pro nás ještě bližší doklad máme v naší automobilové závodnici paní Junkové, postižené před několika dny tragickou ztrátou svého muže. Naše championka v mnoha velkých závodech dovedla poraziti i nejlepší muže. Jediněného úspěchu dosáhla na letošní Targa Florio, pokládaném za největší a hlavně za nejobtížnější automobilový závod světa. Dovedla nejen v celém jeho průběhu býti světovým championem volantu nejnebezpečnějším soupeřem, ale dovedla dokonce ve velké jeho části nabýti nad nimi převahy a ohrožovati jejich vítězství až do konce. Jen nehoda na motoru zabránila, aby se nestala doposud za nemožnou pokládaná věc, že by žena vyhrála největší a nejobtížnější automobilový závod světa. Scházelo jen velmi málo.

Dalším příkladem ženské zdatnosti je výkon americké plavkyně, miss Gertrudy Ederlové, přeplavavší rozlehlou mořskou úžinu calaiskou, dělíci kontinent od Anglie. O zdolání Kanálu ztroskotalo před tím již mnoho pokusů nejlepších mužských plavců. Ederlová však nad ním zvítězila v rekordním čase, jímž překonala všechny dosavadní úspěchy, dosažené muži. Teprve později podařilo se zase muži vyrvat jí tuto trofej. Jejím úspěchem podněcena, pokusila se i druhá Američanka, a to paní Corsonová, maka dvou dětí, o přeplavání Kanálu. I její pokus skončil úspěšně, byť ne již v rekordním čase. Nového velikého triumfu v plavectví dosáhla nedávno jiná žena — mladá anglická stenotypistka miss Gleitze, přeplavavší rozlehlou a velmi záluďnou mořskou úžinu gibraltarskou, kterou se doposud nepodařilo zdolati žádnému muži.

V bílém sportu je neustále vzorem Suzanna Lenglenová, která v době své velké slávy neměla mezi ženami rovnocenné konkurentky a která dovedla býti nebezpečným soupeřem i celé řadě velkých championů tenisu. Nynější největší světová tennistka, Američanka Hellena Willsová, kráčí, byť ne již tak pronikavě, v jejich slépejích. Stejně přesvědčující, byť ne již tak pronikavě, jsou výkony celé řady amerických, německých, anglických a v poslední době i japonských atletek a rekordwomen, mnohdy se hodně přibližujících výkonům mužů.

Je celá řada příkladů ženské zdatnosti, a jest i celá řada příčin, podnětů a důvodů. Raymond Gérard ve své studii o ženě ve sportu jmenuje tři hlavní příčiny jejího úspěchu, tři její vrozené kvality. Jsou to: neukojitelná snaha po vyniknutí, zarputilost vůle a pohrdání nebezpečím. Věčná touha vyniknouti nad ostatní, předčítí je, býti krásnější, svůdnější, okouzlující, hledanější, oslavovanou, v tom je celá žena a v tom je i tajemství jejich úspěchů. Dnešní i dřívější kult mody a usta-

vičná honba za jejími novotami jsou rovněž živěny touto touhou. Přeneseme-li pak tuto vůli a snahu do světa sportovního, dostáváme typ championky tenisu, která chce za každou cenu zůstati neporazitelnou, championky volantu, která chce být nejrychlejší ženou na světě, pilotky, která chce být první, již by se podařilo přelet Oceánu. Přihlížíme-li blíže k této její touze být stále první, poznáme brzy, že žena dovede mnohem lépe koncentrovat svoji energii na to, aby nebyla překonána druhou. Její koncentrace v daném případě je mnohem intenzivnější než u mužů. Sebeláska znamená pro ni vše a hraje proto ráda v každém případě hlavní úlohu. Tato sebeláska vzniká v ní smysl pro úctu k sobě a zároveň potřebu vyvolat v druhých pokud možno nejvíce tohoto uznání. Její pýcha vtiskuje jí vůli, která dovede překonávat i největší překážky. Aby dosáhla cíle, který byl nedosažitelný její soupeřce, dovede soustředit veškeru svoji vůli. Vrozenou intuici najde velmi rychle cestu, již by se měla brát. Není jí k tomu zapotřebí dlouhého rozmyšlení. Co je to vlastně intuice? — Je to umění mít v každé situaci oči otevřené. Nebo, podle názoru paní Gira Lombroso, je to možnost předvídat účinky, jež vyvolá nějaká akce na druhého, jest to okamžik, v němž naší duši jasně pronikne obraz budoucího účinku. Chápeme plně, jak je cenná tato možnost rychlého úsudku, rychlé představy a okamžitého rozhodnutí v některých sportech, jako na příklad v automobilismu a letectví.

Přicházíme k třetí z příčin úspěchu ženy ve sportech, k pohrdání nebezpečím. V něm je nejsilnější a nejvznešenější. Důkazy o tom podala za světové války. Nerozezná dobře velkých úloh od malých a jde do všech s vůlí vyniknouti. Má vždy naprostou sebedůvěru. Proto může mnohdy snadněji překonávat velké překážky. Snad velikost obtíže nehraje u ní nijakou úlohu anebo dokonce je pro ni ještě větší vzpruhou. Kde si osvojila tuto velikou jistotu? Nevštípil jí ji snad sám muž, ustupuje jejím rozmarům v životě? Nebo je to dar, kterým jí obohatila příroda, aby jí vyvážila fyzickou inferioritu oproti mužům? Psychologové mají zde velmi široké pole k prohloubení znalostí. Jest však jisté, že žena se neleká velikých výkonů proto, že o nich příliš neuvažuje, že si nedělá přílišných starostí, jak to dopadne, jaké to může mít následky, jaké se mohou přihodit komplikace a podobně. Kráčí za cílem jako automat, neohlížeje se napravo ani nalevo. Její intuice jí vede jistě, rychleji a více než inteligence. Uvážený, logicky vypočtený a rozvržený čin je jako stavba z kamení a z cihel, která je sice za normálních okolností pevná, ale která se při zemětřesení shroufí. Ženský čin, inspirovaný velikou touhou, je jako skála.

Viceprezident největší americké letecké společnosti Curtisovy a chefpilot Charles S. Jones vyjádřil se o ženě jako pilotce velmi pochvalně. »Ženy jsou v letectví mnohem odvážnější než muži. To již souvisí s jejich duší. Myslím, že za nedlouho bude celá řada tak dokonalých pilotek, že se budou moci rovnat i nejlépeším a nejkvalitnějším pilotům mužským. Ženy musejí si jen uvědomit, že umění pilota nespočívá jen v ovládnutí letadla, v pohybování jeho páčkami, v startování a přistávání. Hlavní umění je v znalosti celého aparátu a motoru a umění rozumného zacházení s ním. Je nutno umět aparát opravit a nebát se při tom zamazat. To je snad hlavní kámen úrazu, který ženy doposud silně odrázuje. Bylo tomu podobně i u automobilů. Mnoho žen ztratilo brzy své iluze o kráse automobilismu, jakmile bylo nutno spravovat prvou pneumatiku anebo lehnouti si pod vůz a opravovat něco na mechanismu. To však se již dnes stalo většinou automobilistek samozřejmostí. I v letectví se již hodně žen v tomto směru velmi rychle zapracovává.«

Není tedy daleký čas, že ženy budou za nedlouho létat se

stejnou jistotou jako muži, že budou i dopravními pilotkami a že dokonce se vrhnou i na tvoření rekordů leteckých. Když se Lindberghovi podařilo jeho let, vyskytlo se hned několik žen, které chtěly kráčet v jeho slépejkách. Dvě z nich, jak známo, zaplatily tuto odvážnou touhu životy. Byla to miss Doran a princezna Loewenstein-Wertheimová. Dnes je v Americe již celá řada pilotek, které se chtějí pokusit o přelet Atlantiku ještě letošního roku. Americké školy pro ženské piloty jsou stále přeplněny. Jejich instruktoři se vyslovují vesměs velmi pochvalně o velkých kvalitách a odvaze mnohých žaček. Nynější prezident new-yorské letecké společnosti, Charles D. Collier, se domnívá, že ženy jsou proto tak statečné, že si nejsou plně vědomy nebezpečí, do něhož se vrhají. Nasloucháme-li však někdy v hangárech rozhovorům pilotů, jednajících o zkušenostech se ženskými cestujícími anebo se ženskými adeptkami letectví, dojdeme posléze k přesvědčení, že chvála schopností žen pro letectví není nikterak neoprávněná. Je možno říci, že dnes není již více ženských pilotek jen proto, že jim není dáno dostatek příležitosti k výcviku. Jakmile se letadlo stane populárnějším dopravním prostředkem, hlavně v Evropě, uvidíme, že ženy nebudou za jeho volantem nijakou zvláštností.

Sportem, v němž ženy mohou velmi dobře soutěžit s muži, je plavání a speciálně plavání vytrvalostní. Vyskytla se celá řada tvrzení, že ve vytrvalostním plavání žena překoná muže. Tato domněnka byla podepřena rekordním přeplaváním Kanálu Gertrudou Ederlovou. Byla však zase záhy potlačena, když se podařilo Francouzi Michelovi a Němci Vierkötterovi dosáhnouti lepších časů. O otázce superiority v plavectví rozepsal se nedávno jeden z nejpovolanějších odborníků v plavectví, Mr. L. de Handley, trener největšího amerického plaveckého klubu a trener amerického plaveckého týmu. Handley byl rovněž prvním trenerem Gertrudy Ederlové, kterou vedl od prvních počátků její kariéry až k jejím rekordním výkonům. Mistr Handley praví: »Žena nebude moci nikdy v plavectví překonat muže, hlavně ne v plavectví rychlostním. Tam její výkonnost zůstane vždy velmi podstatně za vrcholným výkonem mužovým. Bylo sice období, kdy ženské plavectví mělo velmi rapidní vzestup a kdy se také ženy dovedly dosti nebezpečně přiblížit limitním výkonům mužů. Tehdy se také počalo ihned tvrdit, že přehrada, dělící ještě ženu od výkonnosti mužovy bude velmi brzy překonána. Mínění a tvrzení to bylo ovšem mylné a přechodné, zrovna tak jako byla přechodnou tato blízkost vrcholné výkonnosti mužovy a ženy. Muži velmi brzy zvýšili ve všech disciplínách svůj náskok velmi znatelně. To bylo i v případě rekordního přeplavání Kanálu ženou.«

Handley je velmi přísným ve svém posudku vůči ženám a jejich plavecké rovnocennosti s muži, přesto, že jeho největší radostí a přímo životním úkolem je dělati z nich championky. Jeho tvrzení je v podstatě pravdivé. Žena nebude moci nikdy vzhledem k své tělesné struktuře a ještě celé řadě jiných skutečností překonat muže v plavání. Řekli jsme v první řadě pro svoji tělesnou strukturu. Muž má pravidelně široká ramena, hladká prsa a útlé boky. Tedy přímo ideální podmínky k rychlému pohybu ve vodě. Pohlédme jen na takového světového championa Weissmüllera, jak klouže vodou jako hydroplán. Ženské tělo svoji strukturou, svým přirozeným tvarem klade vodě na celé řadě míst hodně odpor. Vedle stíhlosti mužské postavy a jejímu vystavování malé třecí plochy vodnímu živlu, přichází dále v úvahu mužská síla, která je podstatně větší než síla ženy. Ovšem, že plavání je více sportem ladnosti a sladění pohybu, než sportem silového výkonu, takže toto mužovo plus není nijak rozhodující. Zbývá zde však jedno plus pro ženské pohlaví, odolnost vůči vodě, respektive její nízké

teplotě. A tu je nutno přiznati, že tělo ženy je mnohem odolnější vůči nízké teplotě, než tělo mužovo. To je vysvětlitelné tím, že svalový systém u ženy je uložen v tukovém pouzdru, které chrání vlastní svaly před prostydnutím. Mimo to systém krevní cirkulace u ženy je mnohem vhodnější než u muže a to proto, že ženské fibrily jsou mnohem jemnější a že při stejné práci s mužem, vyvíjejí mnohem menší množství jedovatých toxinů. Tyto se ve svalu nehromadí tak rychle a sval proto zůstává déle svěžím. Jest tedy jisté, že v případě utkání ženy s mužem v plování na krátkou vzdálenost, tedy v plování rychlostním vyhraje závod vždy muž, alespoň v devadesátidivítí případech ze sta. Utkají-li se však v závodě na vytrvalost, má žena velkou šanci na vítězství, poněvadž muž, byť by i před tím získal velmi značný náskok, bude se na konec přece jen nucen vzdát pro větší únavu a rychlejší ochlazení těla.

Známý francouzský plavecký odborník a trenér, profesor Villepion přikládá toto ženino plus ve vytrvalostním plování zase na účet ženského smyslu pro rytmus. Muž prý vkládá do plování zbytečně mnoho síly a tím se jednak více unavuje a pak ruší přirozený rytmus pohybů, v nichž právě záleží hlavní podmínka úspěchu v plavectví. Zdůrazňuje rovněž, že hlavní příčinou úspěchu žen ve vytrvalostním plování je právě tuková vrstva, obalující ženské svaly a chránící je tak před rychlým prostydnutím a umožňující jim na druhé straně delší pobyt ve vodě.

Žena má stejnou potřebu provozovat sport jako muž, poněvadž má stejné právo na dokonalé zdraví a dokonalý vzrůst jako on. To bylo konečně v moderní době po dlouhých bojích pochopeno. Do nedávna bylo ještě vše, co směřovalo k vývoji ženské síly, jejího zdraví a svěžesti, zavržováno a pokládáno za nemístné pro slušně vychovanou dívku. Ovšem tento názor byl přežitkem. Zeslabení těla ženina mělo za následek i snížení jejího sociálního postavení, určilo její podřízený poměr v rodině. Starost o domácnost odsuzovala ji k téměř trvalému pobytu doma a umožňovala jí jen zřídka pohyb na zdravém vzduchu. To ovšem musilo neodvolatelně vésti k zeslabení těla. Později se tato slabost pokládala za privilegium ženy a její tělesná titěrnost za přednost a půvab, kterým je možno muže upoutati. Celá tělesná výchova dívky, pokud ovšem mohlo býti o nějaké řeči, nesla se zvráceným postupem. Chlapci bylo dovoleno proběhnouti a pohrát si na čerstvém vzduchu, ale dívce hned od mládí vštěpováno, že se to pro ni nehodí, aby si raději sedla a přečetla nějakou knížku anebo raději vyšívala. Všem možnému učení a cvičení byla dávana přednost, jen ne cvičení těla. Není tedy divu, že velké množství dřívějších dívek bylo nezdravých, neduživých, slabých, trpících pak touto nesmyslnou výchovou po celý život. Jaké pak mohlo býti dítě, jemuž toto nedokonalé tělo dalo život? Není tedy divu, že lidské pokolení tak rychle degenerovalo. To bylo pochopeno plně v moderní době a přikročeno k nápravě.

Dříve panovalo domnění, že tělesné cvičení škodí rozvoji krásy těla. Že toto cvičením hrubne, drsní. To byl ovšem nesmysl. Čerstvý vzduch sice trochu zdrsni kůži obličej, ale dodá jí na druhé straně zdravý a svěží nádech. Pohyb na svěžím vzduchu dodá tělu ženinu dokonalé, ladné formy, zbaví ji nepohodlného tuku, který je ve stáří celé řadě žen nesnesitelným břemenem, dodá jí pružnosti, svěžesti a síly a vyzbrojí ji tak dokonale k jejímu velikému životnímu poslání — k mateřství.

Úloha sportu a tělesných cvičení v životě ženy je velká stejně jako je velká úloha ženy ve sportu. V dnešní době je tato úloha již dokonale, byť ne ještě plně chápána. Jen některé země učinily v tomto směru dokonalý pokrok. První z nich byla Anglie. Následovaly Amerika, Francie, Německo a ostatní

evropské státy. Anglie šla i v ženském sportu příkladem napřed, jako ve sportu mužů. Anglická žena se nejdříve emancipovala a přes anglické lpění na tradici, dala se do provozování sportu po příkladu mužově. Nedbala puritánského mínění doby a snažila se je překonat. Jejího průkopnického příkladu následovaly ženy v ostatních státech. Některé země šly v propagaci a rozšíření ženského sportu tak daleko, že za nedlouho předhlonily i svého učitele a vzor, Anglii. Byly to hlavně Amerika a Německo. Dnešní žena se v tomto směru liší velmi podstatně od svého vzoru, pokládaného za ideální ještě před dvaceti lety. Mezi oběma, tak poměrně nepatrně vzdálenými generacemi je takový rozdíl, že není možno ani už věřit, že obě patří k stejné rase, k stejnému národu. Zlomení předsudků, konvencí a nemístného zbraňování je opravdu překvapující ve své intenzitě.

Dnes není na světě sportovního odvětví, které by ženy nepěstovaly. Je pak dokonce několik odvětví, v nichž ženy velmi dobře sekundují mužům. V Anglii je to na příklad golf. Ženy i v otevřených golfových závodech mnohdy porázejí muže. Také v jízdě na koni a ve skocích na koni dovedou jim býti velkými konkurenty. Dalšími velmi oblíbenými sporty žen v Anglii jsou cricket a hockey. Oba sporty jsou pěstovány na dívčích školách s velkou oblibou. Snad nejrozšířenějším a nejzdravějším ženským sportem je plování. Je to také nejpřirozenější a nejzdravější způsob pohybu, hlavně pro ženu. Vynikají v něm hlavně Američanky. V poslední době je jejich evropské konkurentky silně dohánějí. Druhým nejrozšířenějším, u nás však dosud nejširším vrstvám poměrně málo přístupným sportem pro ženu je tennis. V tomto sportu již Američanky neдрží tak nepopíratelný primát, jako na příklad v plavectví. Celá řada evropských champion-women tenisu se jim vyrovná.

Zabíhání do extrémů škodí. Škodí mužům a dvojnásobně pak ženám. Již u mužů je honba za rekordy cílem velmi pochybná po stránce zdravotně výchovné. U ženy je pak vyloženě škodlivou věcí. Je stejně škodlivou jako úplná sportovní nečinnost. Místo aby zdraví a organismus otužovala a sílila, ustavičným přepínáním jej zeslabuje a přivodí tak záhy jeho defektnost. Vede k neladnému rozšíření a zvětčení svalstva, které úplně ruší soulad a elegantní linii postavy. Vede k zeslabení srdce i plic, poruše menstruace a případně i k neplodnosti. Hlavní zásadou při provozování ženského sportu s dokonalým a pro život cenným úspěchem je umět zachovat míru. Nenapodobovat muže a nemísit se do sportů, hodících se jen pro ně. Jinak by ženský sport mohl velmi záhy ztroskotati o úskalí, které by si sám svoji nemístnou a bezcennou honbou postavil.

—Eddie—

NOVE KNIHY

Hans Sachs: Šprýmy a masopustní hry. Přeložil Jan Kamenář. Výbor ze satirických prací norimberského mistra ševce. Nákl. V. Petra, Praha II., Lützowova 27. Za Kč 18.—

Branislav Nušič: Obecní dítě. Humoristický román nemluvněte. Přeložil J. M. Smaral. Cena pro členy Družstevní práce Kč 15.—, u knihkupců Kč 24.—. Obálka V. Rady. O této knize řekl Josef Holeček, když byl dotázán, která význačná slovanská kniha nebyla dosud vydána, že by měla být přeložena v první řadě Nákladem Družstevní práce, Praha XIX., č. 505.

Sherwood Anderson: Temný smích. Vynikající román moderního amerického romanopisce, který se učil na Freudovi, Pronotovi a Joycovi. Kniha líčí žurnalistu, který, přesycen životem veikoměsta a unaven svým manželstvím, přechá do malého městečka, kde pracuje jako dělník a kde odvede i nejbohatšímu muži v městě jeho manželku. Přeložili Jarmila Fastrová a Alois Skoumal. Nákl. V. Petra, Praha II., Lützowova 27. Kč 28.—.